

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaali-ala

YSOSIS15

2017

Margit Mäkitalo

KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN OSANA TURUN KAUPUNGIN VAMMAISPALVELUJA

– Oppaan kehittäminen maahanmuuttajaperheille

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

2017 | 69+10

Ohjaaja Kari Salonen

Margit Mäkitalo

KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN OSANA TURUN KAUPUNGIN VAMMAISPALVELUJA

- Oppaan kehittäminen maahanmuuttajaperheille

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää opas maahanmuuttajaperheille Turun kaupungin vammaispalveluihin. Kehittämishankkeen aihepiiri perustuu tulevaisuuden näkökulmaan ja ennakointiin. Maahanmuutto ja monikulttuurisuus ovat kasvamassa, mikä tuottaa työelämän kehittämistarpeita niin osaamiseen kuin palvelujen uudistamiseen.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli edistää maahanmuuttajien kotoutumista vammaispalveluiden kautta sekä lisätä maahanmuuttajaperheiden ymmärrystä vammaispalveluista. Kehittämishankkeen varsinaiseksi tehtäväksi muodostui oppaan rakentuminen maahanmuuttajaperheille.

Kehittämishanke toteutettiin Turun kaupungin vammaispalveluissa vuosien 2015-2017 välisenä aikana. Hankkeen tehtävän toteuttamista varten koottiin hanketyöryhmä maahanmuuttajaperheiden kanssa toimivista tahoista. Oppaan rakentumisen avuksi toteutettiin kehittämishanketta tukeva tutkimus, jossa haastateltiin maahanmuuttajaperheitä ja kyseltiin hanketyöryhmän jäseniltä kokemuksia ja ajatuksia.

Hanketyöryhmä kokoontui hankkeen aikana kolme kertaa, joissa saatiin luotua oppaan runko ja sisältö. Hanketyöryhmän tapaamisissa kehittämismenetelminä käytettiin learning café-menetelmää sekä dialogia. Oppaan rakentuminen pohjautui tutkimuksessa esiin nousseisiin teemoihin ja tuloksiin.

Oppaan teemat luovat yleiskatsauksen tahoihin ja asioihin, mitkä vaikuttavat eniten kotoutumiseen. Palveluita järjestettäessä on huolehdittava siitä, että maahanmuuttajat saavat saman tiedon, kuten valtaväestökin. Opas pyrkii luomaan kotoutumista edistävää ajatusta niin viranomaisille kuin maahanmuuttajaperheillekin. Oppaalla saadaan luotua maahanmuuttajaperheille Turun kaupungin vammaispalveluista kokonaiskuva, mutta myös oppaalla saadaan yleiskuvaus vammaisen lapsen mahdollisuuksista ja osallistumisesta yhteiskunnan toimintaan.

ASIASANAT:

Maahanmuutto, maahanmuuttaja, kotoutuminen, perhe, opas

MASTER'S THESIS THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social Services

2017 | 69+10

Instructor Kari Salonen

Margit Mäkitalo

PROMOTION OF INTEGRATION AS A PART OF THE SERVICES FOR HANDICAPPED OF THE CITY OF THE TURKU

- Developing a guide for the immigrant families

The purpose of this development project was to develop a guide book for the immigrant families about the services for the handicapped in the city of Turku. The subject of this development project was based on to the future vision and preparation. Immigration and multiculturalism are increasing. This provides needs to develop about workers' know-how and services.

The aim of this development project was to promote the integration of the immigrant families via services for the handicapped and increase their understanding about the services in question in the city of Turku. The actually task of this development project was to create a guide book to the immigrant families.

This development project was carried out between years 2015-2017. It was gathered together by people who are working with immigrant families. For building the guide book there were supporting research. This supporting research included of interviews of the immigrant families and questionnaires from group of workers in this development project.

The group of workers met three times during this development project. The aim of these meetings was to build the guide books content. In these meetings, there were used developments methods such as Learning Café and dialog. The guide book was based on the results of the supporting research.

The themes of the guide book give reviews about things that influence the most in to integration of the immigrants. When organizing the services, it is necessary to take care of that immigrant families get the same information. The guide book tends to create thoughts about integration to the families and workers. With the guide book can be create a general view about the services for handicapped but also about the possibilities for the disapled children and their participation in this society.

KEYWORDS:

Immigration, immigrant, integration, family, guide book

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	7
1 JOHDANTO	8
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	10
2.1 Turun kaupungin vammaispalvelut osana hyvinvointitoimialaa	10
2.2 Tarve maahanmuuttajaperheiden tukemiseen Turun vammaispalveluissa	11
2.3 Kehittämishankkeen tavoitteet ja tehtävä	14
3 MONIKULTTUURISUUS JA MAAHANMUUTTO SUOMESSA	17
3.1 Maahanmuutto ja poliittinen asetelma Suomessa	17
3.2 Monikulttuurisuuden monitasoisuus	20
3.3 Maahanmuuttajat Turussa	22
4 MAAHANMUUTTAJAPERHEEN KOTOUTUMINEN	24
4.1 Valtion kotouttamisohjelman tavoitteet ja linjaukset	24
4.2 Kotoutumisen mahdollisuudet ja haasteet	25
4.3 Maahanmuuttajaperhe ja vanhemmuus	28
5 VAMMAISUUS OSANA PERHEEN ELÄMÄÄ	32
5.1 Näkökulmia vammaisuuteen	32
5.2 Erityisyys maahanmuuttajien perheessä	33
5.3 Maahanmuuttajaperhe asiakkaana vammaispalveluissa	34
6 KEHITTÄMISTOIMINNALLA KOHTI OPASTA	37
6.1 Kehittämispöytäkirja ja aikataulu	37
6.2 Kehittämishankkeen menetelmät	40
7 KEHITTÄMISHANKETTA TUKEVA TUTKIMUS	43
7.1 Tutkimus osana kehittämistä	43
7.2 Tutkimusmenetelmien valinta ja tutkimuskohderyhmä	44
7.3 Tutkimusaineiston hankinta	45
7.4 Aineistojen analyysit ja tulokset	46
8 OPPAAN RAKENTUMINEN KEHITTÄMISTAPAAMISILLA	52
8.1 Oppaan rakentuminen hanketyöryhmän avulla	52

8.2 Opas valmiina asiakkaiden käyttöön	57
8.3 Oppaan levittäminen	60
9 HANKKEEN ARVIOINTI	61
9.1 Kehittämisprosessin arviointi	61
9.2 Kehittämishankkeessa syntyneen tuotoksen arviointi	62
LÄHTEET	64

LIITTEET

Liite 1. Kehittämishankepajojen muistiot
Liite 2. Ajatuskehrä
Liite 3. Kyselyn saatekirje
Liite 4. Kysely- ja haastattelulomakkeet
Liite 5. Oppaan kansi ja sisällön teemat

KUVAT

Kuva 1. Hyvinvointitoimialan kokonaisuus.	10
Kuva 2. Toimintavaihtoehdot asiakaskunnan monimuotoistuksessa.	14
Kuva 3. Turvapaikanhakijat Suomessa vuosina 2010-2016.	18
Kuva 4. Learning Café.	41
Kuva 5. Ideointia annetuilla teemoilla. (Kuva Margit Mäkitalo)	53
Kuva 6. Ideointi annettujen teemojen ympärillä jatkuu. (Kuva Margit Mäkitalo)	53
Kuva 7. Esimerkki ajatuskehrän käytöstä. (Kuva Margit Mäkitalo)	54
Kuva 8. Oppaan sisällön rakentaminen. (Kuva Margit Mäkitalo)	57
Kuva 9. Oppaan kansilehti.	58
Kuva 10. Oppaan sisällysluettelo.	59

KUVIOT

Kuvio 1. Muu kuin suomi, ruotsi, saame äidinkielenä/ 1000 asukasta.	13
Kuvio 2. Kotouttamisen osaamiskeskuksen linjaamat kotoutumisen indikaattorit suhteessa INPRES/LADA-hankkeessa tutkittuihin muuttujiin.	27
Kuvio 3. Ulkomaisten kansalaisten perheet 1995-2009.	29
Kuvio 4. Kehittämishankkeen aikataulun kuvaus 2015-2017.	38
Kuvio 5. Oppaan rakentuminen spiraalimallin avulla.	39
Kuvio 6. Maahanmuuttajien kokemukset kohtaamisista viranomaisten kanssa (kpl).	48
Kuvio 7. Parannettavia asioita maahanmuuttajien palveluissa (kpl).	49
Kuvio 8. Viranomaisten kokemukset kohtaamisista maahanmuuttajien kanssa (kpl).	50

Kuvio 9. Yhteenveto haastatteluista ja kyselyistä tutkimuskysymysten avulla.

51

TAULUKOT

Taulukko 1. Vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä vuosina 2013-2015.

23

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

1 JOHDANTO

Ajankohtaisessa keskustelussa on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistus. Uudistuksessa on tavoitteena kaventaa ihmisten välisiä terveys- ja hyvinvointieroja. Samalla pyritään palveluiden yhdenvertaisuuden parantamiseen sekä saataavuuteen. (Sote ja maakuntauudistus 2017.) Yhteiskunnallisissa keskusteluissa lisäksi puhutaan paljon maahanmuuttopolitiikasta ja monikulttuurisuudesta. Maahanmuuttajien määrä on lisääntymään päin ja näin Suomen yhteiskunnan haasteeksi muodostuu kotoutumisen edistäminen ja sen onnistuminen. Samoin voidaan ajatella sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden asiakaskunnan monimuotoistumisen nostavan palveluiden kehittämistä keskiöön ja antamaan uudenlaiselle ajattelulle tilaa.

Tämän hankkeen tarkoituksena oli tulevaisuusajattelun herättäminen palveluita kehitettäessä. Turussa monikulttuurinen väestö on vuosittain kasvamassa. Maahanmuuttajat ovat marginaaliväestö, joiden syrjäytymisen riski on suuri. Tässä hankkeessa palveluiden kehittämisen ajatus oli suunnattu vielä pienemmälle marginaaliväestölle, vammaisille maahanmuuttajille.

Tässä hankkeessa tavoitteena oli edistää maahanmuuttajaperheiden kotoutumista vammaispalveluiden kautta sekä lisätä maahanmuuttajaperheiden ymmärrystä vammaispalveluista Turussa. Kotoutumisen edistämisen näkökulma lisää vammaisten maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa muun väestön rinnalla. Varsinaiseksi hankkeen tehtäväksi muodostui oppaan valmistuminen Turun kaupungin vammaispalveluista maahanmuuttajaperheille.

Hanke toteutui pääasiallisesti vuoden 2016 aikana Turussa vammaispalveluissa. Oppaan rakentamista varten kerättiin kymmeneltä maahanmuuttajaperheeltä ajatuksia Turun kaupungin vammaispalveluista. Hanketta varten koottiin hanketyöryhmä monialaisesti, joiden kanssa opas rakennettiin yhteistoiminnallisesti. Oppaan rakentamisessa huomioitiin maahanmuuttajaperheiden haastatteluissa esille tulleet asiat sekä hanketyöryhmälle tehdyistä kyselyistä nousseet teemat.

Kehittämishankkeen raportti käynnistyy hankkeen toimintaympäristön, taustan ja tavoitteiden määrittelyllä. Tämän jälkeen käsitellään maahanmuuton ja kotoutumisen teemoja Suomessa. Raportti etenee hankeprosessin kuvauksella. Tässä hankkeessa käytettiin tutkimuksellista otetta, jota raportissa on kuvattu ennen varsinaista kehittämispro-

sessin kuvausta. Kehittämisprosessin kuvauksessa on käsitelty käytettyjä kehittämismenetelmiä sekä oppaan rakentumista yhteistoiminallisesti. Valmis hankkeesta saatu tuotos on esitelty osittain raportissa. Kokonaisuudessaan opasta ei tämän raportin liitteenä ole, koska opas luovutettiin Turun kaupungin vammaispalveluille muokattavassa muodossa. Näin opas voidaan vammaispalveluiden toiveiden mukaisesti vielä ennen virallista julkaisua käännettä ja ”lukita”. Raportti päättyy hankeprosessin sekä hankkeen tuotoksen arviointiin.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Turun kaupungin vammaispalvelut osana hyvinvointitoimialaa

Turun kaupungin hyvinvointitoimiala on kaupungin yksi viidestä toimialasta. Hyvinvointitoimialan tehtävänä on tuottaa turkulaisille asukkaille terveyttä ja hyvinvointia lisääviä palveluita. Turkulaisten asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia pyritään myös edistämään ennaltaehkäisevillä palveluilla, kuntoutus-, perhe-, tutkimus- ja hoitopalveluilla. Terveys- ja sosiaalihuollosta päättää sosiaali- ja terveyslautakunta. (Turku 2017.)

Hyvinvointitoimiala koostuu kolmesta palvelusta ja kahdesta toiminnosta. Palveluita ovat terveyspalvelut, perhe- ja sosiaalipalvelut, vanhus- ja vammaispalvelut. Toimintoina ovat toimialan hallinto sekä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri. (Turku 2017.)

TURKU HYVINVOINTITOIMIALA

Kuva 1. Hyvinvointitoimialan kokonaisuus (Turku.fi).

Turun kaupungin vammaispalvelut ovat monitahoinen kokonaisuus, jossa erilaisia palvelumuotoja on paljon. Vammaispalveluissa palveluiden myöntäminen toteutuu monen lain määrittämien kriteerien mukaisesti, johon myös kaupungin määrärahat vaikuttavat.

Vammaisten henkilöiden palvelut rakentuvat pääosin liikkumiseen, asumiseen sekä työ- ja päivätoimintaan liittyen. Huomioitavaa on, että tietyissä palveluissa on kriteerinä vaikeavammaisuuden aste tai kehitysvammaisuus.

Asumiseen liittyviä palveluita voivat olla vaikeavammaisen tai kehitysvammaisen päivittäistoiminnoissa avustaminen esimerkiksi liikkuminen ja henkilökohtaisen hygienian hoitoon liittyvät toiminnot. Asiakkaalle voidaan palveluja järjestää henkilön omassa kodissa tai asumisena palvelutalossa, asuntoryhmässä tai ryhmäkodissa. (Turku 2017.)

Liikkumiseen liittyviä palveluita ovat vaikeavammaisen kuljetuspalvelut, apuvälineet asuntoon ja liikkumiseen sekä mahdolliset avustukset autoon liittyvissä kustannuksissa. Työ- ja päivätoiminnan tarkoituksena on järjestää mielekästä toimintaa kehitysvammaisille henkilöille. Työ- ja päivätoimintaa järjestetään Turussa neljässä toimintakeskuksessa ja yhdessä päiväkeskuksessa. Päivien määrä viikossa sekä päivien sisältö määräytyvät yksilöllisesti. (Turku 2017.)

Turussa palvelut ovat jaettuna vielä siten, että lapsille ja nuorille tarkoitetut erityispalvelut ovat erikseen, Paletissa. Paletin palveluita lapsille ja nuorille ovat palveluohjaus, lyhytaikaishoito, erityisperhetyö- ja autismiohjauspalvelut. Paletin palveluihin kuuluu myös lisäksi pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaiden) omaishoidontuki. (Turku 2017.)

Tämä kehittämishanke sijoittuu pääosin vanhus- ja vammaispalveluihin, vaikka tavoitteena on tehdä toimialan ja sektorin ylittävää hanketta. Vammaispalveluiden tehtävänä on rakentaa asiakkaalle toimiva palvelukokonaisuus, jossa on otettu huomioon asiakkaan yksilöllisyys. Vammaispalveluista kun puhutaan, voidaan puhua palveluviidakosta, mikä tuottaa asiakkaille haasteita ymmärtää palveluiden kirjoa.

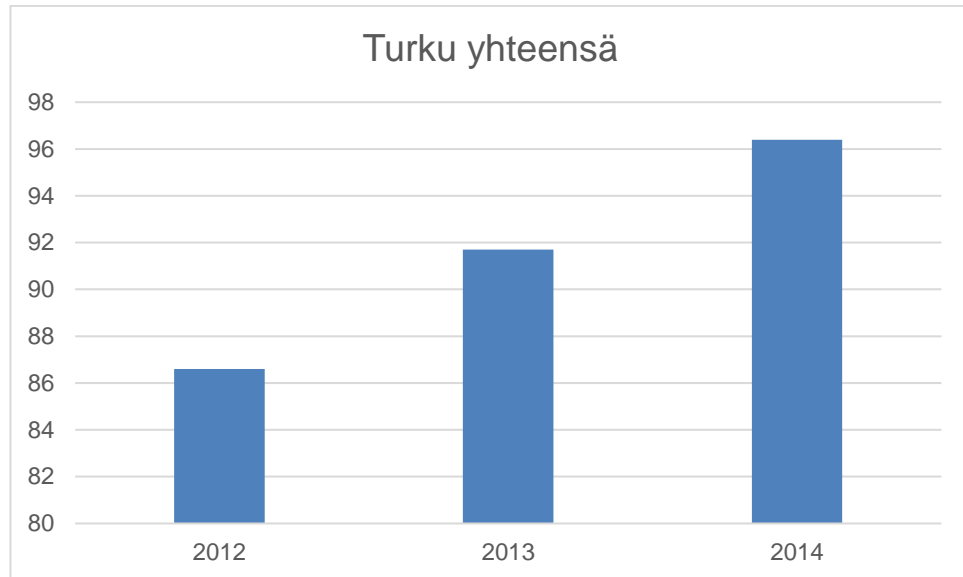
2.2 Tarve maahanmuuttajaperheiden tukemiseen Turun vammaispalveluissa

Turun kaupunkistrategialla vuodelle 2029 on pääpiirteissään kaksi tavoitetta ja lähtökohtaa. Lähtökohtia ovat ne, että Turku on hyvän elämän kaupunki ja samalla kilpailukykyinen. Strategiassa on maininta siitä, että mikäli palveluita Turussa parannetaan, on kaupungin tunnettava asiakkansa sekä asukkaansa. Samalla asukkaiden ja asiakkaiden on tunnettava palvelut ja mahdollista olla osallistumassa palveluiden kehittämiseen. (Turku 2029, 2016.)

Laissa kotoutumisen edistämisessä (30.12.2010/ 1386) mainitaan, että kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluita järjestetään osana kunnallisia palveluita ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Maahanmuuttajille tulee tarjota tietoa palveluista, kulttuurista, työllistymis- sekä koulutusmahdollisuuksista. Tavoitteena on, että maahanmuuttaja voi saavuttaa tasa-arvoisen aseman yhteiskunnassa muun väestön kanssa niin oikeuksien kuin myös velvollisuuksien osalta. Lisäksi tavoitteena on, että näillä edellä mainituilla toimenpiteillä tuetaan maahanmuuttajien osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. (Kotouttaminen.fi 2016.)

Turussa kotouttamislain toteutus perustuu Turun kaupungin kotouttamisohjelmaan, jota tarkistetaan viiden vuoden välein. Turku on huomioinut strategioissaan ja ohjelmissaan maahanmuuttoteeman eri ulottuvuuksia (kuten rasmin ehkäisyä sekä suvaitsevaisuutta) aina 1990-luvulta asti. (Salminen 2012, 4.) Turun kaupunki on tehnyt viimeisimmän lakisääteisen kotouttamissuunnitelman maahanmuuttajille vuosille 2014–2017.

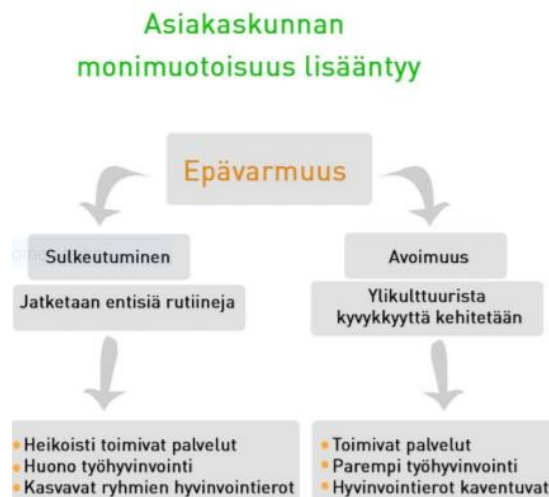
Kyseiseen suunnitelmaan on kerätty kehittämistoimenpiteet seitsemään kokonaisuuteen. Nostan oman hankkeeni kannalta olennaisimmat kehittämisosa-alueet, joita ovat maahanmuuttotyön kehittäminen, aktiivisuus, osallisuus ja vuorovaikuttaminen, osaminen ja oppiminen, terveys ja hyvinvointi. Näiden kehittämisosa-alueiden sisälle on jaoteltu pienempiä osatavoitteita kuten hyvinvointia ja terveyttä edistävien olosuhteiden lisääminen, yhteinen vastuu sekä henkilökunnan kouluttaminen monikulttuurisuuteen, asiakkaiden elämäntilanteen huomioiminen palveluja suunniteltaessa ja toteutettaessa sekä tarpeiden ennakoiminen. Turun kaupungissa henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta järjestetään pääsääntöisesti osana normaalia palveluprosessia eri toimipisteissä. (Luukkaa 2013, 20–26, 13.) Turussa kaupungin normaalien palveluprosessien lisäksi kohdennettuja maahanmuuttajapalveluita tarjoaa ulkomaalaistoimisto yhdessä kolmannen sektorin vapaaehtoisjärjestöjen kanssa (Salminen 2012, 4).

Kuvio 1. Muu kuin suomi, ruotsi, saame äidinkielenä/ 1000 asukasta (Sotkanet 2016).

Tarvetta uudennlaiselle ajattelulle palveluita kehitettäessä on. Kuten kuviosta 1 voidaan nähdä, Turussa vieraskielisten osuus asukkaista on kasvamaan päin. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan maahanmuuttajien määrä tulee kasvamaan vuosittain noin 15 000 (Luukkaa 2013, 7). Se, että maahanmuuttajien ohjausta ja neuvontaa järjestetään osana normaalia palveluprosessia eri toimipisteissä, tuottaa henkilöstölle osaamisen vaatimuksia järjestää maahanmuuttajaperheille palveluita.

Asiakaskunnan monimuotoisuuden lisääntyminen tuottaa epävarmuutta palvelujen järjestäjille. Kuitenkin uusien ajattelu- ja toimintamallien kehittämisellä voidaan tuottaa enemmän yhdenvertaisuutta kuin myös viranomaisten työhyvinvointiakin. Se, että palveluja kehitetään rakentaviksi asiakasperheitä ajatellen, auttaa myös työntekijää navigoimaan yksittäisen asiakasperheen tarvitsemien palvelujen viidakossa sekä hallitsemaan verkoston laajuutta ja hyödyntämään sen mahdollisuuksia. (Väestöliitto 2016, 3.)

Kuva 2. Toimintavaihtoehdot asiakaskunnan monimuotoistuksessa (Väestöliitto 2016, 2).

Työ- ja elinkeinoministeriön teettämä palvelukysely kunnille toteutettiin viimeksi vuonna 2015. Kysely toteutettiin 56 kunnassa, jossa katsottiin olevan eniten maahanmuuttajaväestöä ja tulevaisuuden näkymät väestön kasvulle on olemassa. Kyselyn vastauksia saatiin 49 kunnasta, yhteensä 301 vastausta. Turku osallistui myös kyseiseen kuntakyselyyn. Kyselyn teettämisen tarkoituksena oli tarkastella kotoutumislain toteutumista ja palveluiden kehittämisen tilaa kunnissa. Pääsääntöisesti kunnat kokivat, että kotoutumislain toteutuksessa oli onnistuttu melko hyvin varsinkin monialaisen yhteistyön osalta. Eniten kunnilla on selvästi haasteita maahanmuuttajien osallisuuden edistämisen kanssa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 9.)

Vaikka vammaispalveluiden ei suoranaisesti katsota kuuluvan kotoutumista edistäviin palveluihin, tapahtuu kuitenkin kotoutumista edistävää ohjausta, neuvontaa ja tasa-arvon luomista osana peruspalveluita. Kyselyn mukaan vammaispalveluiden osalta vastaajat kokivat, että maahanmuuttajien palveluiden tarpeisiin pystytään vastaamaan tällä hetkellä hyvin. Erityisesti haasteiksi vastaajat kokivat kieli- ja kulttuurierot sekä epärealistiset näkemykset vammaispalveluiden sisällöstä. Erityiseksi haasteeksi lisäksi nousi myös perheen käsitykset vammaisuudesta, minkä koettiin luovan erilaisia ristiriitatilanteita vammaispalveluiden osalta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 34-35.)

2.3 Kehittämishankkeen tavoitteet ja tehtävä

Hankeen kehittämissyöksikkönä on Turun kaupungin Paletin lasten palvelut. Paletin palvelut ovat tarkoitettu henkilöille, jotka kehitysvammaisuutensa tai pitkäaikaisen sairau-

den vuoksi tarvitsevat erityisiä palveluja. Erityisiä palveluja tarvitaan silloin kun peruspalvelut eivät ole riittäviä. (Turun kaupunki 2016.) Kehittämishankkeeni koskee alle 18-vuotiaiden Paletin maahanmuuttajataustaisia asiakkaita jotka ovat lasten ja nuorten palveluiden piirissä.

Paletin esimiehen sekä palveluohjaajien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta, maahanmuuttajataustaiset asiakkaat nähtiin erityisenä ryhmänä. Haasteina nähtiin maahanmuuttajataustaisten perheiden ymmärrys palveluista, palveluiden tavoitteisiin sitoutuminen sekä kulttuuriset erot. Näiden asioiden pohjalta kehittämissyksikön näen laajemmin, kuin vain pelkästään Paletin lasten palvelut.

Maahanmuuttajaperheet ovat erityinen asiakasryhmä, joka luo omanlaisia haasteita palveluiden järjestämiseen. Kulttuurinen eroavaisuus ja ymmärrys vammaisuudesta sekä jo pelkkä perhekäsitys muuttavat palveluiden järjestämisen lähtökohtia.

Kehittämishankkeeseen koottiin Turussa maahanmuuttajataustaisten lasten ja heidän perheidensä kanssa työskenteleviä tahoja. Hankkeessa toimi ulkomaalaistoimistosta kaksi sosiaalityöntekijää, koulussa toimiva perheohjaaja, lasten neurologisesta yksiköstä sosiaalityöntekijä sekä varhaiskasvatuksen lastentarhanopettaja, Omaishoitokeskuksesta toiminnanjohtaja sekä maahanmuuttajaprojektissa toiminut työntekijä, Paletin kaksi palveluohjaajaa sekä Paletin esimies. Näistä toimijoista muodostui hanketyöryhmä, mikä toimi hankkeen aikana yhteistoiminnallisesti.

Kehittämishankkeessa asetettiin kaksi tavoitetta: edistää maahanmuuttajaperheiden kotoutumista vammaispalveluiden kautta sekä lisätä maahanmuuttajaperheiden ymmärrystä vammaispalveluista Turussa. Hankkeen varsinaiseksi kehittämistehtäväksi muodostui oppaan kehittäminen maahanmuuttajaperheille. Opas tulee olemaan lapsen asemasta ja lapsen edun näkökulmasta kirjoitettu, vammaiselle lapselle tarkoitetuista palveluista.

Hankkeen toivotaan herättävän keskustelua myös laajemmin siitä, miten erityistä tukea tarvitseva lapsi ja heidän perheensä otetaan huomioon siten, ettei syrjäytymistä pääsisi tapahtumaan. Valtion kotouttamisohjelmassa (2016-2019) on luotu hienoja tavoitteita siitä, miten maahanmuuttajien potentiaalit otettaisiin hyötykäyttöön kotouttamista edistämällä esimerkiksi koulutukseen ja työllistymiseen liittyen. Huomiotta jäävät täysin ohjelmassa kuitenkin ne perheet, joissa on erityistä tukea tarvitseva lapsi. Usein näiden perheiden vanhemmat ovat kotona vailla tietämystä suomalaisen kulttuurin käsityksiä

vammaisuudesta sekä vanhempien tukimuodoista. Tässä piilee syrjäytymisen riski koko perheelle.

Kehittämishankkeen tehtävän, oppaan on tarkoituksena viestittää maahanmuuttajaperheille suomalaisesta kulttuurista ja Turun käytännöistä. Oppaalla avataan maahanmuuttajaperheille vammaisen lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Maahanmuuttajaperheiden keskuudessa on ilmennyt vääristyneitäkin odotuksia vammaisen lapsen hoitoon ja tukeen liittyen.

Oppaassa on tarkoitus ilmetä koko perhettä tukeva positiivinen ajattelumalli, jossa ensisijalla on lapsen etu. Oppaan toivotaan avaavan maahanmuuttajaperheille tietoa mahdollisuuksista, mitä vammaisellakin lapsella Turussa ja yleisesti Suomessa on. Opas tullaan rakentamaan käytännössä yhdessä hanketyöryhmän jäsenten ja maahanmuuttajaperheiden kokemusten avulla. Oppaasta halutaan selkeä ja asiakkaan näkökulmasta rakennettu opas, mikä edistäisi osaltaan perheiden kotoutumista.

Hankkeeni vastaa suoraan Turun kaupungin kotouttamissuunnitelmassa vuosille 2014-2017 linjaamiin kehittämistoimenpiteisiin. Kehittämistoimenpiteistä hankkeeni toteuttaa osaltaan seuraavia osa-alueita: Perhekeskeisellä toimintatavalla otetaan huomioon maahanmuuttajien erityistarpeet peruspalveluissa, hyvinvointitoimialan palveluiden kehittäminen vastaamaan maahanmuuttajien tarpeita sekä kehitetään viestintää. Palveluiden kehittämistä pyritään tekemään yhteistyössä perheiden kanssa. Tässä hankkeessa asiakasnäkökulma tuodaan esille. Viestinnän kehittämisen osalta hanke pyrkii tiedottamaan yhtenäisesti toimialojen välillä ja tarkennetusti koskien vammaispalveluita.

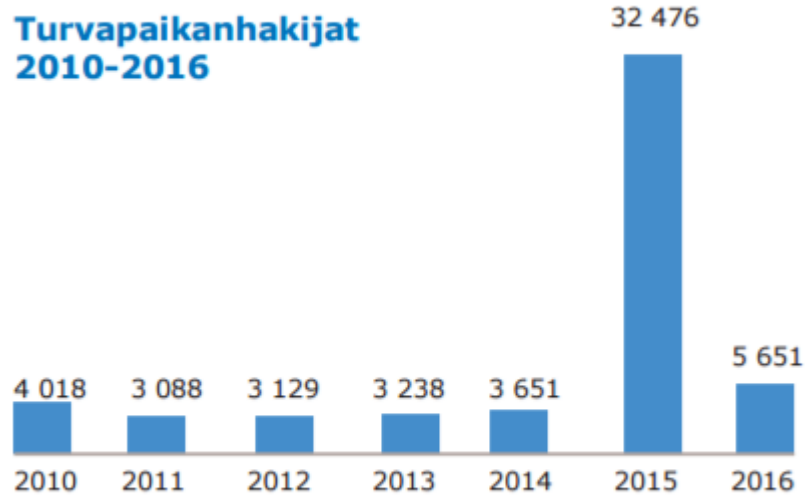
3 MONIKULTTUURISUUS JA MAAHANMUUTTO SUOMESSA

3.1 Maahanmuutto ja poliittinen asetelma Suomessa

Kun puhutaan maahanmuuttajista, käsite ei ole yksiselitteinen. Ulkomaalaistaustaiset henkilöt kategorisoidaan usein paluumuuttajiksi, pakolaisiksi sekä turvapaikanhakijoiksi. Kun Suomessa puhutaan paluumuuttajista, tarkoitetaan lähinnä inkerinsuomalaisista muuttajista. Inkerinsuomalaisilla tarkoitetaan Suomesta Inkerinmaalle 1600-luvun alusta lähtien muuttaneiden jälkeläisiä. Inkerinmaalla puolestaan tarkoitetaan nykyään Pietarin lähiympäristöä sekä Viron aluetta. (Mähönen & Yijälä 2016, 17.)

Presidentti Mauno Koiviston esityksenä 1990-luvulla Suomeen avattiin paluumuutto-ohjelma. Ohjelma koski inkerinsuomalaisia, jotka asuivat silloisen Neuvostoliiton alueella ja keillä oli suomalaisia sukujuuria. Hallitus päätti lopettaa paluumuutto-ohjelman vuonna 2010. Perusteluina oli se, että katsottiin jo halukkaiden muuttajien jo muuttaneen Suomeen vuoteen 2010 mennessä. Venäjältä Suomeen muuttaminen tapahtuu jatkossa muiden muuttosyiden perusteella kuin paluumuuton. (Mähönen & Yijälä 2016, 18.)

Pakolaisilla tarkoitetaan henkilöitä, joille on myönnetty suojelua kansainvälisesti oman kotimaansa ulkopuolella. Pakolainen on joutunut jättämään oman kotimaansa siksi, että henkilö on joutunut uhatuksi ja vainotuksi uskontonsa, alkuperänsä tai yhteiskunnallisen ryhmänsä tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. Pakolaisuuden määritelmä perustuu Geneven sopimukseen. (Pakolaisneuvonta ry. 2009.) Maahanmuuttovirasto määrittelee, onko turvapaikanhakija pakolainen sen jälkeen, kun erilliseen hakemukseen tehdään päätös. Tällöin turvapaikanhakija voi saada pakolaisstatuksen (Maahanmuuttovirasto 2017).

Kuva 3. Turvapaikanhakijat Suomessa vuosina 2010-2016 (Euroopan muuttoliikeverkosto 2017, 4).

Kuvassa 3 on havainnollistettuna Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden määrät vuosina 2010-2016 välisenä aikana. Vuonna 2016 turvapaikanhakijoiden määrä oli lähes laskenut samalle tasolle kuin ennen vuotta 2015. Kuitenkin vuoden 2015 turvapaikkahakijoiden asioiden käsittelyt olivat edelleen suuri työllistävä tekijä aina hallinto-tuomioistuinta myöden. Vuoden 2016 turvapaikanhakijoita koskevia päätöksiä tehtiin 28 000 kappaletta, joista noin neljännes oli myönteisiä päätöksiä. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2017, 5.)

Maahan muuttaneiden ja maahan palanneiden kategorisoiminen turvapaikanhakijoiksi, pakolaisiksi ja paluumuuttajiksi tuottaa monenlaisia käsityksiä heistä ihmisinä sekä täällä oleskelun syistä (Järvinen 2004, 46). Pääsääntöisesti maahantulon syyt voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan, joita ovat suhdepohjainen, työperäinen ja humanitaarinen perustelu. Suhdepohjaisessa maahanmuutossa on usein kyse avioitumisessa suomalaisen kanssa tai perheen yhdistämisen tavoite jo Suomessa asuvan sukulaisen kanssa. Työperustaisessa maahanmuutossa voi olla kyse lyhyestä työkomennuksesta, työhausta tai opiskelusta. Humanitaarisen maahanmuuton syynä voi olla pakolaisuus tai turvapaikan hakeminen. Suomi ottaa humanitaarisesta syistä maahanmuuttajia kansainvälisiin kriteereihin ja sopimuksiin nojaten. Pääasiallisesti Suomeen ulkomaalais-taustaiset henkilöt ovat tulleet perhesyiden vuoksi. (Wallin 2013.)

Maahanmuuttoviraston, Poliisin, Rajavartiolaitoksen sekä Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön tilastoista kootun tilastokatsauksen mukaan Suomeen myönnettiin oleskelulu-

pia 33 568 vuonna 2015. Lukumäärässä on sisällytettynä EU-kansalaisten ja heidän perheidensä rekisteröinnit. Näitä oli vuonna 2015 lukumäärällisesti 10 838. Varsinaisten oleskelulupien myöntämisestä perhesiteen perusteella tapahtuvaa maahanmuuttoa oli suurin osa, 8 057. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2016, 4.)

Suomen maahanmuuttopolitiikka ja siihen liittyvän lainsäädännön valmistelu perustuvat hallituksen linjaamiin tavoitteisiin, kansainvälisiin sopimuksiin sekä EU:n yhteiseen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan. Tärkeimpiä sopimuksia ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, Geneven pakolaissopimus sekä lapsen oikeuksien sopimus. Samalla kun liikkuvuutta pyritään sujuvoittamaan, tavoitteena on pitää maahanmuutto hallittuna. Hallitussa maahanmuutossa otetaan huomioon ulkomaalaisten oikeusaseman turvaaminen, kansainväliset velvoitteet sekä yhteiskunnan turvallisuus. (Sisäministeriö 2017). Vuonna 2015 tapahtuneen muutoksen vuoksi koskien turvapaikkatilannetta, valtioneuvosto käynnisti maahanmuuttajien ja kotoutumis- ja työllistämistoimien uudelleen tarkastelun (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 3).

Valtioneuvoston selonteossa (2017) kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 on osa YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelmaa. Suomen toimintaohjelmassa on yhtenä keskeisenä painopisteenä tasa-arvoinen ja yhdenvertainen Suomi vuoteen 2030 mennessä. Toimintaohjelmassa on yhtenä tavoitteena lisätä hyvinvointia ja terveyttä sekä vähentää eriarvoisuutta lisäämällä hyviä käytäntöjä julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin toiminnassa. (Valtioneuvoston selonteko Agenda2030, 31.) Näin pyritään turvaamaan heikommassa asemassa olevien väestöryhmien kuten iäkkäiden, vammaisten sekä maahanmuuttajien asemaa palvelujen saajina.

Suomen virallisen maahanmuuttopolitiikan tavoitteena on maahanmuuttajien kotouttaminen Suomeen. Kotouttamisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajat osallistuvat yhteiskunnan poliittiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään. Näin voidaan katsoa maahanmuuttajilla olevan samat oikeudet kunnan ja valtion palveluiden käyttöön, mutta myös samat velvollisuudet kuin valtaväestöllä. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 20.) Kotoutumislaisissa (1386/2010) kotoutuminen määritellään yhteiskunnan ja maahanmuuttajan vuorovaikutuksessa tapahtuvaksi kehitykseksi. Tämän kehityksen tavoitteena on tarjota maahanmuuttajalle tarvittavia taitoja sekä tietoja, joita yhteiskunnassa tarvitaan. Samalla kuitenkin pyritään tukemaan maahanmuuttajalle mahdollisuutta käyttää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Näin ollen kotoutumisen voidaan ajatella olevan kaksisuuntaista. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 9.)

Suomalaisessa maahanmuuttopolitiikassa sekä kotoutumisessa on havaittu ristiriitaisuuksia. Ristiriitaisuudet vaikuttavat siihen, miten yhteiskunta sopeutuu monikulttuurisuuteen, sekä siihen miten puolestaan maahanmuuttajat pystyvät sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. (Wallin 2013.)

Kulttuuristen erojen niin sanottu politiikka on mielenkiintoinen, kun sitä lähdetään tarkastelemaan osana hyvinvointivaltiolista diskurssia. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on rakentunut yhdenmukaisen kohtelun periaatteelle, jossa ihmiset ovat yksilöllisiä. Käsitteet suomalaisuudesta ovat osittain ristiriidassa pohjoismaisen hyvinvointivaltiolisen ajattelun kanssa yksilöllisyydestä. Suomalaisessa yhteiskunnassa nähdään lähinnä itsestään selvänä yhteisöllisyys. (Suurpää 2002, 49.) Tämä voidaan nähdä haasteena maahanmuuttajien kohdalla Suomessa, kun lähdetään miettimään suomalaista yhteiskuntaa.

Tasa-arvon ja kulttuurisen moninaisuuden säilyttämiseksi tarvitaan erilaisia ja yksilöllisiä käytäntöjä samanlaisen kohtelun sijasta. Vähemmistöpolitiikassa tavoitteena on integraatio ja siihen pyritään vähemmistöjen omien kulttuurien säilyttämiseen omilla ehtoillaan. (Paavola & Talib 2010, 29.) Kotoutumisen edistäminen koskee useita sektoreita. Voimakkaimmin se koskee työ-, koulutus-, asumis-, varhaiskasvatus-, kulttuuri-, liikunta-, nuoriso- sekä sosiaali- ja terveystieteitä. Hyvän kotoutumisen edellytykset perustuvat lainsäädännön lisäksi palveluiden soveltavuuteen maahanmuuttajien tarpeisiin. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 9.) Kotoutumiseen ja sen onnistumiseen vaikuttavat paljon ne toimenpiteet, joilla yhteiskunta sitä tukee (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 20).

3.2 Monikulttuurisuuden monitasoisuus

Monikulttuurisuus on tällä hetkellä todella olennainen osa omaa yhteiskuntaamme. Monikulttuurisuus yhdistetään helposti vain maahanmuuttajiin siitä puhuttaessa. Todellisuudessa monikulttuurisuus on paljon laajempi ja monitasoisempi käsite kuin ajatellaan. Etnisyyden, kielen ja kulttuurin lisäksi monikulttuurisuuteen sisältyy uskonnollinen monimuotoisuus, seksuaalinen suuntautuminen, vammaisuus sekä syrjäytyminen ja sosioekonominen tilanne. (Paavola & Talib 2010, 11.) Monikulttuurisuudesta puhuttaessa siihen liittyy varsinkin yksi pääongelma. Ongelmaksi muodostuu se, että monikulttuurisuus tarkoittaa monta erilaista asiaa, erilaisia ihmisiä erilaisissa paikoissa. (Jupp 2011, 41.)

Suomessa on vallinnut pitkään poliittisena ihanteena kansallinen yhtenäisyys ja homogeenisuus ja siksi vähemmistöt ovat jääneet vähemmälle arvostukselle. Tällä hetkellä Suomea voidaan pitää kuitenkin monikulttuurisena maana. Monikulttuurisella käsitteellä tarkoitetaan yhteiskunnan tai yhteisön tilanteen kuvausta tai siten voidaan määritellä tarkemmin käsitteen sisälle kuuluvia ilmiöitä. (Paavola & Talib 2010, 26-27.)

Monikulttuurisuudella viitataan aina epäsuorasti ryhmien välisiin suhteisiin. Monikulttuurisuutta tarkasteltaessa huomiota tulisikin kiinnittää valta- ja vähemmistöryhmien välisiin suhteisiin, mutta myös vähemmistöryhmien keskinäisiin suhteisiin. Monikulttuurisuuskeskustelussa yleensä nouseekin esille rasismiin, ennakkoluuloihin ja suvaitsevaisuuteen liittyvät kysymykset. Monikulttuurisuutta määriteltäessä on myös tärkeää määritellä, että puhutaanko vain maahanmuutosta ja maahanmuuttajista liittyvistä asioista vai sisältääkö keskustelu myös muiden ilmiöiden tarkastelua. (Paavola & Talib 2010, 26.)

Erilaisten kulttuurien kohdatessa, ihmiset joutuvat sopeutumaan muutoksiin. Monikulttuurisuuden voidaan katsoa olevan tällä hetkellä useimmissa maissa enemmänkin tavanomaista, kuin harvinaista. Kulttuurien kohtaamisessa aiheutuva muutosprosessi koskee vähemmistöryhmien sopeutumista valtaväestöön sekä valtaväestön suhtautumista vähemmistöryhmiin. Tällaista muutosprosessia kutsutaan akkulturaatioprosessiksi. (Liebkind 2000, 13.)

Akkulturaatiota voidaan tarkastella tilana tai prosessina. Prosessin näkökulmasta akkulturaatio vaikuttaa muutoksina toisen kulttuurin kanssa kosketuksissa olevien ihmisten tunteissa, asenteissa, käyttäytymisessä ja uskomuksissa. Mikäli akkulturaatiota tarkastellaan tilana, on tarkoituksena mitata sen astetta tai määrää akkulturoituneessa yksilössä, eli asenteita, käyttäytymistä ja tunteita. Eniten akkulturaatiota tarkastellaan tilana. (Liebkind 2000, 13-14.) Akkulturaatiota tarkastellaan muutoksena jostakin ja se on aina kaksisuuntainen prosessi (Miettinen ym. 2016, 22).

Monet erilaiset tekijät voivat kuvata akkulturaation vaikutuksia. Merkkeinä onnistuneesta akkulturaatiosta on havaittu esimerkiksi hyvä henkinen ja fyysinen terveys sekä yleinen tyytyväisyys. (Liebkind 2000, 17.) Etenkin psyykinen akkulturaatio on tärkeää enenevin määrin yhteiskunnassa, jossa maahanmuutto, globalisaatio ja yhteiskunnan kulttuurinen moninaisuus lisääntyvät. Akkulturaatio on vaativaa ja yleensä stressaavaa sekä voidaan useissa tutkimuksissa myös yhdistää masennukseen ja ahdistuksen oireisiin. (Consedine ym. 2014, 868.)

Valtaväestön suhtautuminen kulttuurisiin vähemmistöihin sekä uuden maan sosiaalinen ja poliittinen asenneilmapiiri vaikuttaa akkulturaation onnistumiseen (Liebkind 2000, 19). Jokaisen yhteiskunnan jäsenen tulisi saada vaikuttaa ja ylläpitää omaa kulttuuriin (Jupp 2011, 42). Monikulttuurisuuden toteutuminen maahanmuuttajien kotoutumisessa vaatii julkisissa palveluissa erityistä huomioimista ja toimintaa monikulttuurisuuden näkökulmasta (Kurtti 2010, 45). Akkulturaatioprosessissa heti alkuun ongelmalliseksi ja suureksi kysymykseksi nousee yhteinen kieli. Kulttuuriseen vähemmistöön kuuluvan on heti ensimmäiseksi kohdattava haaste siitä, yrittääkö vaihtaa oma kieli valtaväestön kieleen vai pitääkö yrittää sopeutua uuteen kieleen ja opetella sitä. (Donghui 2008, 2.)

Mielenkiintoisen näkökulman akkulturaation positiiviseen edistymiseen antaa lisäksi Ramelli ym. (2013, 368). Ramelli ym. (2013) kiinnittävät huomiota tutkimuksessaan siihen, miten uuteen kulttuuriin saapuvien maahanmuuttajien akkulturaation prosessiin vaikuttavat luodut ihmissuhteet valtaväestön kanssa. Tutkimukseen osallistui yhteensä 314 maahanmuuttajaa Sveitsissä ja Italiassa. Tutkimuksessa ilmeni, että varhaisessa vaiheessa luodut ihmissuhteet ja kontaktit uudessa kulttuurissa kannattelevat pidemmän päälle akkulturaatioprosessissa ja ehkäisevät masennuksen sekä ahdistuksen syntymistä. (Ramelli ym. 2013, 371.) Tällaisten varhaisten kontaktien luominen uudessa kulttuurissa antaa kehittämisen kohteita nimenomaan julkisiin palveluihin. Julkisten palveluiden tulee osata vastata maahanmuuttajien kontaktien luomiseen sekä ohjata aktiivisesti oikeiden kontaktien pariin. Julkisia palveluja suunniteltaessa tulisi ottaa enemmän maahanmuuttaja-asiakas huomioon ja saada heidän äänensä kuuluviin (Jupp, 2011, 42). Sopeutuminen ja kotoutuminen vaativat aina muutosta, mikä vaikuttaa toimintaympäristön kaikkiin osapuoliin (Wallin 2013).

3.3 Maahanmuuttajat Turussa

Turun kaupunki on yksi Suomen monikulttuurisimmista kaupungeista. Maahanmuuttajista puhuttaessa, ei heitä välttämättä yhdistä mikään muu asia kuin Turkuun muuttaminen. Turun kaupungin maahanmuuttajien tilanteesta on tärkeää kerätä ajankohtaista tietoa, koska maahanmuuttajaryhmät muodostavat olennaisen kasvavan osan Turun ja lähialueen väestöstä. (Salminen 2012, 2.)

Tilastokeskuksen (2017) mukaan vuonna 2015 Turussa asui vieraskielisiä 18 781. Tämä on koko Turun väestöstä 10,4%. Muutos vieraskielisen väestön osuudessa on

huomattavissa jo siitä, että vuonna 2007 vieraskielisten osuus oli 6,8%, yhteensä 11 161 vieraskielistä asukasta. Tasainen vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrän nousu on havaittavissa jo vuosien 2013-2015 välisenä aikana (Taulukko 1).

Taulukko 1. Vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä vuosina 2013-2015 (Tilastokeskus 2017).

		2013	2014	2015
Helsinki	Vieraskielisiä	78 469	83 549	88 132
	Ulkomaalaistaustaisia	80 610	85 592	89 878
Tampere	Vieraskielisiä	13 835	14 622	15 266
	Ulkomaalaistaustaisia	14 162	14 915	15 477
Turku	Vieraskielisiä	16 704	17 727	18 781
	Ulkomaalaistaustaisia	17 400	18 445	19 406

Turun maahanmuuttajissa on erityistä se, että he ovat jakaantuneet alueellisesti melko epätasaisesti. Asumisen näkökulmasta maahanmuuttajat ovat asettuneet kolmen lähiön alueelle, Varissuolle, Lausteelle ja Halisiin. Huomattavaa on se, että Turussa on kymmenen muuta lähiöaluetta, joissa maahanmuuttajien osuus alueen väestöstä on yli 10%. (Salminen 2012, 15.)

Turun alueen yhteistyötä seudullisesti vahvistaa myös yhdentoista Turun lähikunnan yhteinen kotouttamisohjelma. Turun maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi on oleellisena toimijana myös järjestökenttä. Turussa maahanmuuttajille suunnattuja palveluja ja toimintoja järjestää hyvin runsas määrä järjestöjä. (Salminen 2012, 5.)

4 MAAHANMUUTTAJAPERHEEN KOTOUTUMINEN

4.1 Valtion kotouttamisohjelman tavoitteet ja linjaukset

Valtion kotouttaminen perustuu lakiin kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). Valtio-neuvosto laatii kotoutumisen kehittämiseen aina kotouttamisohjelman aina neljäksi vuodeksi kerrallaan. Vuosille 2016-2019 laadittu kotouttamisohjelmassa huomioidaan Sipilän hallituksen kirjaukset sekä turvapaikanhakijoiden kasvusta johtuvan hallituksen linjaukset maahanmuuttopoliittisiksi linjauksiksi. Lisäksi kotouttamisohjelmassa otetaan huomioon hallituksen joulukuussa 2015 julkaisema turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 3.)

Kotoutumislaki (1386/2010) velvoittaa kunnat laatimaan omat kotouttamisohjelmansa muiden viranomaistahojen kanssa. Ohjelmien tulee sisältää suunnitelmat maahanmuuttajien kotouttamisen tavoitteista, toimenpiteistä sekä eri yhteistyötahoista. Kotouttamisohjelmassa sisällytetyt toimenpiteet kootaan jokaiselle maahanmuuttajalle yksilölliseen ja perhekohtaiseen kotoutumissuunnitelmaan. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 21.)

Valtion kotouttamisohjelmassa on neljä Sipilän hallitusohjelmaan perustuvaa tavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteena on, että maahanmuuttajien omaa kulttuurin vahvuudet tuodaan osaltaan vahvistamaan Suomen innovaatiokykyä. Toiseksi tavoitteena on tehostaa kotouttamista poikkihallinnollisesti. Kolmantena tavoitteena pyritään lisäämään valtion ja kuntien välistä yhteistoimintaa kansainvälisesti suojelua saavien vastaanottoa koskevissa asioissa. Neljäntenä mainitaan, että kannustetaan avoimeen keskusteluun eikä rasismia tule sallia. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 5.)

Sipilän hallituksen linja on, että poikkihallinnollista yhteistyötä tulisi lisätä ja maahanmuuttajille suunnattuja palveluita tulisi tehostaa ja saada vaikuttavimmiksi. Suomessa tällä hetkellä taloudellinen heikko tilanne vaikuttaa siihen, että kotouttamiselle joudutaan asettamaan tiukat taloudelliset reunaehdot. Hallitus on ilmaissut olevansa tietoinen siitä, että aiemmin kotouttamispolitiikka ei ole tuottanut toivottuja tuloksia. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 4.)

Kun tarkastellaan Suomen kotoutumispolitiikkaa, voidaan todeta, että se on ollut hyvin pitkälti työvoimapainotteista. Tämän vuoksi työvoimaan kuulumattomat maahanmuuttajat jäävät usein ilman suomen kielen ja kulttuuriin perehdyttävää panostusta. (Kokko-

nen & Oikarinen 2012, 13.) Tämän vuoksi kotoutumisessa on oleellisessa roolissa myös vapaaehtoistyö. Vapaaehtois- ja järjestötyö täydentää palveluntarjontaa. Samalla se lisää maahanmuuttajien ja muun väestön välistä vuorovaikutusta. Järjestöillä on myös merkittävä rooli asenneilmapiiriin vaikuttajina. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 18.)

4.2 Kotoutumisen mahdollisuudet ja haasteet

On väistämätöntä, että jokainen maahanmuuttaja kokee olevansa jollain tasolla ulkopuolinen. Vieraaseen kulttuuriin saapuneella henkilöllä saattaa olla erilaisia tavoitteita. Tavoitteiden tasot voivat vaihdella aina pelkästään selviytymisestä täysin kansalliseen integraatioon. Maahanmuuttaja joutuu kokemaan väistämättä ihmettelyä, väheksymistä ja valitettavasti mahdollisesti vihamielisyyttäkin. (Wallin 2013.)

Maahanmuuttoa koskevassa tutkimuksessa ja yleensäkin kotoutumistoimissa jätetään huomiotta se näkökulma, että maahanmuuttoa valmisteleva henkilö aloittaa muuttoa käsittelevän prosessin jo ennen varsinaista muuttoa. Se, että valmistautuminen muuttoa koskien aloitetaan jo ennen muuttoa tunnetasolla, edistää sopeutumista. Maahanmuuttajien kokemusten perusteella on voitu muodostaa vaihemalli, joka kuvaa vapaaehtoisesti maahan tulleiden valmistautumista ja sopeutumista. Vaiheita kuvataan kolme, harkintavaihe, suunnitteluvaihe sekä toimintavaihe. Harkintavaiheessa onnistuneen muuton olennaisimpia asioita ovat yksilölliset ominaisuudet sekä elämäntilanne. Suunnitteluvaiheessa mietitään myös yhteiskunnallisia tekijöitä esimerkiksi kohdemaan turvallisuutta sekä yhteiskuntajärjestelmän toimivuutta. Toimintavaiheessa keskeiseksi nousevat elämänmuutoksesta johtuvat sekä muutosta johtuvien stressitekijöiden hallinta. Akkulturaatioprosessin onnistumisen kannalta merkittävää on toimintavaiheen hallinta ja sujuvuus. (Mähönen & Yijälä 2016, 26.)

Varsinaiseen sopeutumiseen vaikuttavat monet tekijät. Tekijöinä voi olla esimerkiksi yksilölliset ja persoonalliset erot. On tärkeää, että maahanmuuttajan omaan identiteetin tunnetasapaino löytyy. (Wallin 2013.) Huomattavaa on se, että kotoutumisessa on havaittavissa kansallinen ulottuvuus. Etnisten vähemmistöryhmien välillä on ollut havaittavissa eroja kotoutumisen suhteen. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 405.)

Kotoutumisen yhteydessä voidaan puhua mahdollisesta kulttuurikriisistä. Kulttuurikriisin läpikäymisestä voidaan puhua, kun sopeutuminen on tapahtunut. Mikäli sopeutumista

ei ole tapahtunut, kriisi voi muuntua monivuotiseksi stressiksi. Tämä on syvällistä ja haasteellista tunnepohjaista akkulturaatioprosessia. Kulttuurikriisi on yksilöllistä, johon saattaa sisältyä jo kotimaassa aiheutuneet terveydelliset ongelmat ja psyykkiset traumat. (Wallin 2013.)

Onnistunut kotoutuminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa lähtee aina yksilöstä itseltään. Se vaatii yksilöltä aktiivisuutta ja vastuunottoa. Kotoutumista voidaan ajatella yksilöllisenä oppimisprosessina ja yhteiskunnan tuki voi tätä prosessia palvella, kun järjestelmän reiluudesta ja toimivuudesta pidetään huolta. Onnistunut kotoutuminen voisi osaltaan olla vastaamassa Suomen huoltosuhteen haasteisiin. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019, 4.)

Kotoutumisen osa-alueet	Tarkemmat indikaattorit*	INPRES/LADA-hankkeessa tutkittua
Maahanmuuttajien kotoutuminen	Kokemus kotoutumisesta ja viihtymisestä	<ul style="list-style-type: none"> • Arvio sopeutumisen kestosta • Odotukset ja niiden toteutuminen • Tyytyväisyys maahanmuuttopäätökseen
Osallistuminen työmarkkinoille	Erilaiset työllisyysasteen indikaattorit ja kokemus sijoittumisesta koulutusta vastaavaan työhön	<ul style="list-style-type: none"> • Tämänhetkinen työtilanne • Kokemus sijoittumisesta koulutusta vastaavaan työhön • Tyytyväisyys ammatilliseen asemaan
Yhteiskunnallinen osallistuminen	Erilaiset aktiivisuuden indikaattorit ja kokemus osallisuudesta	<ul style="list-style-type: none"> • Samaistuminen yhteiskuntaan • Kokemus siitä, voiko tulla nähdyksi yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä • Oman ryhmän koettu status, asema • Halukkuus parantaa oman ryhmän asemaa
Turvallisuus	Kokemus turvallisuudesta ja poliisin tietoon tulleiden rasististen rikosten määrä	<ul style="list-style-type: none"> • Odotukset elämästä Venäjällä / Suomessa (yhtenä osa-alueena turvallisuus) • Turvallisuuden arvostus
Syrjimättömyys	Syrjintää kokeneiden osuus	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökohtaiset syrjintäkokemukset ja kokemus oman ryhmän syrjityksi tulemisesta
Kielitaito	YKI3-kielitaitotason saavuttaminen ja kokemus omasta kielitaidon riittävydestä	<ul style="list-style-type: none"> • Oma arvio suomen kielen taidosta (ymmärtäminen, puhuminen, lukeminen ja kirjoittaminen)
Koulutus ja osaaminen	Erilaiset koulutukseen osallistumisen ja koulutuksen keskeyttämisen indikaattorit	<ul style="list-style-type: none"> • Suomessa suoritetun koulutuksen määrä
Sosio-ekonomiset tekijät	Käytettävissä olevat varat, pienituloisuusaste ja asu-misolosuhteet	<ul style="list-style-type: none"> • Kokemus perheen tulojen riittävydestä
Terveys	(Indikaattoreita ei vielä määritelty)	<ul style="list-style-type: none"> • Itse raportoitu hyvinvointi (stressi, emotionaalinen tasapaino, tyytyväisyys elämään, itsetunto)
Kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet	Asenteet suomalaista enemmistöryhmää ja muita maahanmuuttajataustaisia ryhmiä kohtaan	<ul style="list-style-type: none"> • Asenteet suomalaista enemmistöryhmää ja muita maahanmuuttajataustaisia ryhmiä kohtaan
Julkinen palvelujärjestelmä	Erilaisten kotoutumiseen tähtäävien toimenpiteiden ja palveluiden määrä	

*Tiivistetty esitys: indikaattorit esitellään kokonaisuudessaan osoitteesta www.kotouttaminen.fi.

Kuvio 2. Kotouttamisen osaamiskeskuksen linjaamat kotoutumisen indikaattorit suhteessa INPRES/LADA-hankkeessa tutkittuihin muuttujiin (Mähönen & Yijälä 2016, 21).

Kotouttamisen osaamiskeskus on rakentanut maahanmuuttajien kotouttamista seuraavia osa-alueita (Kuvio 2). Osa-alueita on yhteensä yksitoista, joiden avulla on tarkoitus seurata kotoutumisen onnistumista. Kuviossa 2 on kuvattuna lisäksi osa-alueet suhteutettuna INPRES/LADA-hankkeesta saatuihin tuloksiin. Hankkeen painopiste oli pa-luumuuttajien kotoutumisen tarkastellussa. Hanke toteutettiin pitkittäistutkimuksena vuosien 2008-2014 aikana. Hankkeessa seurattiin inkerinsuomalaisten joukkoa aina maahantuloa edeltävistä vaiheista alkaen. Hankkeen tuloksia voidaan myös yleistää

koskevan muihinkin maahanmuuttajajoukkojen kotoutumiseen. Tutkimuksessa ilmeni, että kotoutumisen pääavaintekijöitä ovat kielitaito sekä yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavat taidot. Kuitenkin lisäksi havaittiin, että myös maahanmuuttajien kohtaamiset sekä asenteet, mitkä olivat myönteisiä, olivat kotoutumista edistäviä tekijöitä. (Mähönen & Yijälä 2016, 21.)

Keskustelu on aktivoitumassa siitä, miten Suomi tarvitsee yhteiskuntaansa uutta väestöä. Tässä keskustelussa nousee kuitenkin myös esille ajatus siitä, miten suvaitsevaisuuden käsitteessä voidaan nähdä uudenlaisia ulottuvuuksia. Se voidaanko Suomi nähdä monikulttuurisesti edistyksellisenä maana, on keskustelussa keskiönä. Visioita, kuten kumppanuuskulttuurin idea, koskee yksilön ja valtion välistä vuorovaikutusta. Tämä liittyy solidaarisuuden ajatuksen näkökulmaan. Pystyvätkö maahanmuuttajat kuitenkaan todellisuudessa kiinnittymään ja kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. (Suurpää 2002, 55-56.) Mahdollisuutta siitä, että suomalaiset pitäisivät maahanmuuttajia osana yhteiskuntaa myös kulttuurisessa mielessä, on myös pohdittava asia. Löytyykö suomalaisesta yhteiskunnasta aitoa näkemystä, mikä rakentuisi solidaarisuuden näkökulmasta. Olennaista on, että vastaanottava maa rakentaa sellaiset käytännöt ja mahdollisuudet, mitkä tukevat omaan itsenäiseen toimijuuteen ja osallisuuteen (Alitolppa-Niitamo 2005, 39).

4.3 Maahanmuuttajaperhe ja vanhemmuus

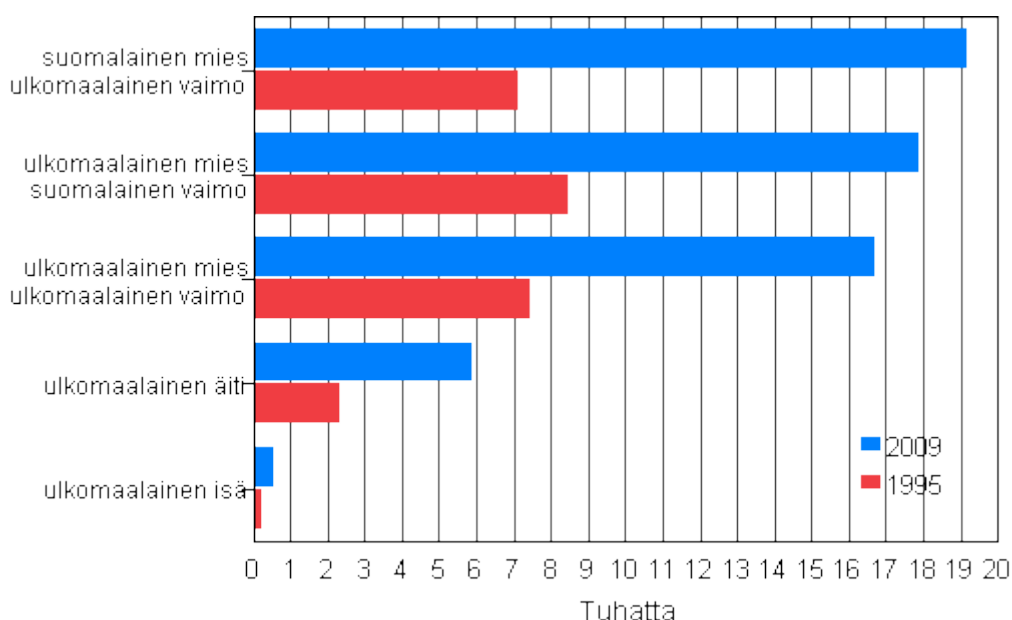
Pohjois-Euroopassa on viime vuosikymmeninä tapahtunut muutosliikettä, kohti tasa-arvoisempaa ja pienempää perherakennetta (Haapasaari & Korhonen 2013, 7). Perhetutkijoiden mukaan perheen käsite on joutunut uudelleen tarkastelun kohteeksi. Käsite tulisi ymmärtää laajemmin, kuin pelkästään ydinperheenä (Eriksson 2008, 33). Perherakenteet ovat muuttuneet ja perheet ovat selvästi moninaistuneet (Rönkä & Kinnunen 2005, 5). Kun keskustellaan perherakenteesta, on huomioon otettava elämäntilanteet mitkä vaihtelevat sekä sosiaalisen tuen vaihteleva tarve eri elämänvaiheissa (Eriksson 2008, 33). Perhe käsitteenä on saanut uudenlaisen sisällön, mikä taas on vaatinut perheitä koskevilta palveluilta uudenlaisia järjestelyitä ja prosesseja.

Perhe on oma systeemitasonsa, joka on paikannettava omaan ympäristöönsä yksilöllisten tarpeiden kanssa. Tonttila (2006, 9-16) on myös väitöstutkimuksessaan ottanut lähtökohdaksi Bronfenbrennerin (1979) ekologisen teorian, jossa ihmisen kehitykseen vaikuttavat sekä perimä että ympäristö. Bronfenbrennerin (1979, 22-26) teorian mu-

kaan yksilön ja ympäristön vuorovaikutusta voidaan tarkastella neljän eri hierarkiatason mukaisesti.

Lähin ympäristö, missä lapset elävät, on arjen konteksti. Tämä määrittää sitä, miten lapset elävät elämäänsä. Ympäristö määrittää lapsuutta ja lapsena olemista, mutta samalla lapset määrittävät ympäristöä. Ei sovi kuitenkaan unohtaa, että lapset tuottavat jatkuvasti ympäristöä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Raittila 2009, 227, 246.)

Tilastokeskuksen perhetilaston (2009) mukaan Suomessa oli perheitä 60 500 vuonna 2009, joissa toinen puolisoista tai toinen vanhempi oli ulkomaan kansalainen. Näiden perheiden määrä oli lisääntynyt 4 200 perheellä. Verrattuna vuoteen 1995, tällaisia perheitä oli vain 25 800.

Kuvio 3. Ulkomaisten kansalaisten perheet 1995-2009 (Tilastokeskus 2009).

Perhettä voidaan pitää lapsen luonnollisena yhteistyökumppanina. Lapsen kasvussa ja kehityksessä perhe on lapselle voimavara. Lapselle perhe määrittää todellisuutta jo aina varhaislapsuudesta lähtien. Lapsuuden perheeseen liittyy monia tekijöitä, jotka liittyvät lapsen hyvinvointiin. (Väänänen 2013, 11-12.)

Yhteiskunnan sosiaaliset, taloudelliset sekä poliittiset tekijät säätelevät lapsuutta sekä lapsuuden instituutioiden toimintaa. Poliitikassa tällä hetkellä kiinnostus lapsuuteen on havaittavissa kahden näkökulman avulla. Ensinnäkin lapsuus nähdään investointina tulevaisuuteen ja toiseksi lapsuus nähdään elämänvaiheena, mikä vaatii erityistä suojelua. (Karila 2009, 250-251.) Maahanmuuttajaperheitä koskeva tutkimus on noussut eri

tieteenaloilla uuteen merkitykseen. Varsinkin nyt on pyritty keskittymään tulevaisuuteen ja painotettu lisäksi maahanmuuttajaperheiden lapsuuden tutkimukseen. (Crosnoe & Fuligni 2012,1472.) Maahanmuuttajaperheiden lasten hyvinvoinnin tutkiminen on hyvin ohuella tietopohjalla tällä hetkellä. (Hernandez & Charney 1998, 25.)

Maahanmuuttajaperheiden tarpeet ja niiden ymmärtäminen vaativat perheiden monimuotoisten sosiaalisten tilanteiden selvittämistä. Tutkimuksessa, jossa somaliäidit saivat kertoa kokemuksistaan, ilmeni, että suomalainen viranomaisverkosto näyttäytyy hyvin kankeana ja kulttuurisesti etänä, vaikka tarkoituksena olisikin yllirajaisen perheverkoston toimiminen lapsen sairauksien ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 406.)

Vanhempana toimimisen tavan määrittää usein se, minkälaisen vanhemmuuden roolin olemme saaneet omilta vanhemmiltamme. Lapsuudessa koetut ja nähdyt vanhemmuuden roolit vaikuttavat ihmiseen todella vahvasti. Nämä asiat muokkaavat omaa toimintaamme vanhempana. Yhteistä vanhemmuudessa on se, että kaikki pyrkivät toimimaan ja haluamaan omille lapsilleen vain parasta. Vanhempi haluaa toimia siten, että lapsesta tulee hyväksyty yhteiskunnassa, suvussa ja oman perheenjäsenenä. Olennaista on, että mikä on juuri siinä yhteiskunnassa missä perhe asuu, arvostettua ja yhteiskunnan hyväksymää. (Novitsky 2005, 81.)

Monella maahanmuuttajalla voi olla erilainen käsitys lapsen roolista ja kasvatuksesta kuin mitä valtaväestöllä. Maahanmuuttajien vanhempien välisistä rooleista käydään keskustelua, sekä minkälaisena ammattilaiskasvattajien roolia maahanmuuttajaperheissä sallitaan. Maahanmuuttajaperheissä usein vanhemmuuden roolit ja lapsen kasvatukseen liittyy koko suvun osallistuminen. (Novitsky 2005, 73.)

Lasten erilaiset toimijusmahdollisuudet ovat lisääntyneet muuttuvan mediaympäristön vuoksi. Media tarjoaa lapselle lisäksi paikan oman minuuden ja identiteetin luomiseen. Media toimii lasten välisenä vuorovaikutuksen keinona, riippumatta yhteiskunnasta, uskonnosta tai kansallisuudesta. Lasten suhdetta tarkastellaan usein yksilöllisestä näkökulmasta. Kuitenkin pitäisi tunnistaa median vaikutukset sosiaalisesta kontekstista. (Pennanen 2009, 184-185.) Varsinkin länsimaalaisessa kulttuurissa median vaikutusta on alettu arvostamaan ja hyödyntämään. Tämä saattaa kuitenkin tuottaa haasteita maahanmuuttajaperheissä, joiden kulttuuriin ei kuulu media vaan julkisuuskuva on tärkeää. Palveluiden ja tiedotteiden internetiin siirtyminen, jopa vertaisten kohtaamisten

tapahtuminen sosiaalisen median kautta, saattaa tällöin tuottaa haasteita, mikäli media ja kulttuuri eivät sovi yhteen.

Perheiden kotoutuminen perustuu kumppanuuteen. Kumppanuuden ja yhteistyön periaatteina pidetään toimijoiden tasa-arvoa sekä pitkäjänteistä yhteistä kehittämistä. Varsinkin kunnat ovat pääosassa perheiden kotoutumisessa. Perheille tulee luoda matalan kynnyksen palveluja, jotta saadaan luotua osallistumisen mahdollisuuksia juuri vaikka perheille, joissa on vammaisen lapsi. (Taarna 2016, 19-20.)

5 VAMMAISUUS OSANA PERHEEN ELÄMÄÄ

5.1 Näkökulmia vammaisuuteen

Vammaisten elämään ja elinoloihin on tänä päivänä kiinnitetty enemmän huomiota niin yhteiskunnan rakenteisiin kuin lainsäädännön uudistamisenkin näkökulmasta. Kuitenkin vammaisuuden asema ja elinolosuhteiden parantaminen yhteiskunnassamme on edelleen määriteltävissä lähes kokonaan asiantuntijatiedon ja -käytäntöjen kautta. Varsinkin sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä hallitsee yhteiskunnallisia käytänteitä ja samalla vammaisten henkilöiden asemaa tullaan määritelleeksi helposti ulkoapäin. (Manninen 2013, 27.)

Kun puhutaan vammaisuutta koskevissa asiantuntijadiskursseissa, muutamana keskeisenä elementtinä nähdään juuri palvelujen kehittämistoiminta, asiakaslähtöisyys sekä ammattilaisten osaaminen ja ammatillisuus. Tutkimuksissa vammaiset henkilöt ovat usein rinnastettuna muihin vähemmistöryhmiin. Näin heidän asemansa yhteiskunnassa nähdään kontrollin tarpeena ja helposti eriarvoisena. (Eriksson 2008, 7-8.)

Vammaisen lapsen syntyminen aiheuttaa monenlaisia ristiriitaisia tunteita. Perhe voi kokea rakkauden ja kiintymyksen lisäksi negatiivisia tunteita. Tutkimusten mukaan vammaisen lapsen perhe tarvitsee enemmän tukea emotionaalisella tasolla vertaisiltaan, sukulaisiltaan sekä palvelujärjestelmästä. Arki voi uuvuttaa vammaisen lapsen vanhemmat eivätkä kaikki sukulaiset välttämättä hyväksy vammaisuutta ja muuallakin yhteiskunnassa voidaan näyttää kielteisiä asenteita vammaisuutta kohtaan. Tällöin riskinä on koko perheen eristäytyminen sosiaalisesta ympäristöstä. (Eriksson 2008, 28.)

Käsitys vammaisuudesta ja sen syistä on muuttunut. Voidaan katsoa, että on kahdenlaista mallia ajattelutavoista vammaisuutta kohtaan. Individualistinen malli korostaa vammaa, jonka asiantuntijat ovat todenneet. Vammaisuuden seurauksia pidetään vammasta aiheutuvina. Sosiaalisen mallin mukaan yhteiskunta nähdään yksilöä rajoittava tekijänä, joka vaikuttaa esimerkiksi liikkumiseen ja pärjäämiseen. Ongelmana ei nähdä tällöin vammaa vaan tapa, jolla kohdellaan vammaisia ihmisiä. (Hyytiäinen ym. 2009, 25.)

Vammaisuuteen liittyvät uskomukset ovat aina kulttuurisia kokemuksia. Ymmärrys vammaisuudesta on kulttuurinen ilmiö. Antropologian tutkimuksessa on yhtenä vammaisuuden selittävässä teorioissa ilmennyt käsite toiseus. Yksi näkökulma on kohdella vammaista ihmistä vieraana toisena. Ihminen kuvittelee tietävänsä toisesta ihmisestä paljon pelkästään sen mukaan, mistä uskontokunnasta tulee, mistä hän on kotoisin tai miltä hän näyttää. (Leimio 2012, 47-48.)

Pohjoisessa globaalissa maailmassa vammaisuudesta keskusteltaessa on painotettu paljon tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Kulttuurinen näkökulma tuottaa kuitenkin pohdinnan aihetta. Kulttuurisesti voidaan tarkastella yksilöä korostavaa yhteiskuntaa ja vastakkaisesti myös yhteisöllisyyttä korostavaa yhteiskuntaa, ja miten vammaisuus nähdään näissä kulttuurisissa näkökulmissa. Yksilön oikeuksia ja vammaisuutta on haasteellista nostaa keskusteluun yhteiskunnassa, jossa painotetaan yhteisön vastuuta vammaisen henkilön huolenpidosta (Leimio 2012, 51-52).

5.2 Erityisyys maahanmuuttajien perheessä

Vammaisuudesta keskustellessa monikulttuurisessa yhteisössä nousee usein uskomukset ja uskonto. Länsimaalaisessa kulttuurissa vammaisuuskäsitys on biofyysinen (Mölsä 2012, 60). Esimerkiksi entisen Neuvostoliiton asukkailla ei ole sanoja, joilla puhua vammaisuudesta. Tämä perustuu siihen, että neuvostomaissa on pitkään pyritty kieltämään vammaisuuden olemassaolo. Tämä on johtanut osaltaan siihen, että tällä hetkellä ei vammaisuuteen osata suhtautua myönteisesti tai kielteisestikään. (Urhonen 2012, 56.)

Keskiaasialaisissa maissa vammaisuudesta ei voida edes keskustella julkisesti, koska valtiot valvovat tarkasti julkisuuskuvaa. Sekä islamilaisesta että kristillisestäkin uskonnosta löytyy ajatus siitä, että vammaisuus on vika, mikä johtuu pahoista teoista ja on rangaistus jostakin. Tämän vuoksi joissakin maissa vammaisten henkilöiden kaltoinkohtelua tai pahoinpitelyä ei pidetä rangaistavana tekona vaan jopa suotavana. Se, että vammaisuuteen liitetään vahva uskonnollinen yhteys, liittyy siihen usein toive ihmeparantumisen. (Urhonen 2012, 57-58.) Tämä lisää virheellistä käsitystä siitä, miten vammaisuuden realistinen tila perheessä nähdään. Odotukset ja vammaispalveluiden tarjonta saattavat olla hyvinkin ristiriidassa keskenään.

Kun lähestytään somalikulttuuria, vammaisuus on nähty puolestaan fyysisenä vikana. Hermostollisia tai muita vammoja, jotka eivät näkyvästi ole nähtävillä, ei oikein ymmärretä. Somalikulttuurissa vammaisuutta pidetään myös Jumalan rangaistuksena, siunauksena tai opetuksena. Uskotaan, että vammaisuudella on luonnolliset syyt ja vammaa pidetään vain perinnöllisenä. Vammaiset henkilöt ovat somalikulttuurissa usein naisen vastuulla. Yhteiskunnan apua tai palveluja ei mieluusti haluta perheeseen. (Mölsä 2012, 60-62.)

Suomessa vammaisen henkilön ja heidän perheensä sopeutuminen riippuu paljolti siitä, minkälainen sosiaalinen verkosto ja perhe ovat (Mölsä 2012, 63). Maahanmuuttajaperheissä saattaa olla muitakin asioita ja ilmiöitä, joita valtaväestö voi vain ajatella johtuvan kulttuurieroista.

Erityisyys maahanmuuttajaperheissä saatetaan kokea häpeällisenä. Vammaisuus ja perhe-elämään liittyvät asiat koetaan ongelmallisena. Monet maahanmuuttajaperheet saattavat kokea epäluottamusta tai pelkoa viranomaistahoja kohtaan. Mikäli lähtömaassa ei ole ollut olemassa vammaiselle henkilölle palveluja tai palvelun taso on ollut alhaista, esiintyy perheissä entistä enemmän epäluuloa viranomaisia ja palveluja kohtaan. Tässä tilanteessa viranomaisten on kiinnitettävä erityistä huomiota maahanmuuttajaperheiden motivointiin ja tiedonsaantiin. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005, 89.)

Perheiden, joissa on vammaisen lapsi, kotoutumispolku voi olla hyvin haasteellinen. Vammaisten maahanmuuttajien itsenäiseen elämään Suomessa vaikuttaa kielitaidon lisäksi olennaisesti se, minkälainen vammaisidentiteetti on. Vammaisidentiteetin kehitymisessä vaikuttajana on itsensä lisäksi se, tuleeko läheisten sekä yhteiskunnan hyväksymäksi. Suomessa vammaisia ihmisiä kohtaan vielä olemassa olevat syrjivät asenteet eivät edesauta vielä pienempää marginaaliväestöä, vammaisia maahanmuuttajia ja heidän läheisiään. (Kokkonen & Oikarinen 2012, 15-16.)

5.3 Maahanmuuttajaperhe asiakkaana vammaispalveluissa

Asiantuntijajärjestelmissä on tutkittu ja tunnustettu määrittelyvallan ja valtasuhteiden merkitystä sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa. On pohdittu uutta hallintoideologiaa, jonka mukaan puhutaan palveluasiakkuudesta. Palveluasiakkuus perustuu siihen, että asiakas ymmärretään yksilönä vammaisuudesta huolimatta, joka kykenee vastuullisuuteen ja on yhteiskunnan aktiivinen toimija. Avun tarpeessa olevien yksilöiden ja ryh-

mien jäsenten omaa näkemystä ja elämänpolitiikkaa pitäisi hyödyntää ja punnita tarkkaan asiantuntijapäätöksissä. Näin voidaan puhua reflektiivisestä yhteiskunnasta, jossa asiantuntemus ei olisikaan ylhäältä alaspäin tulevia sääntöjä ja määräyksiä. Asiantuntijuuden ilmenemismuodot ilmenisivät useammin erilaisina oppaina ja suosituksina, johon asiakkaat voivat sitoutua. (Eriksson 2008, 8-9.)

Palveluohjauksessa vammaispalveluissa tärkeintä on asiakaslähtöisyys ja perheen ekokulttuurin ymmärtäminen. Jokaisella perheellä on omat arvonsa, perinteet ja tavat. Määttä (2001, 76-84) kutsuu tätä perheen ekokulttuuriseksi ympäristöksi. Ammatti-ihmisen on perehdyttävä perheen ekokulttuuriin, jotta voidaan auttaa tehokkaasti perheen vammaista lasta. (Pinomaa 2013, 54-55.)

Tonttila (2006, 13–14) toteaa, että vammaisen lapsen äidin tukeminen jokaisella ekologisen hierarkian tasolla on tärkeää ja vaikuttaa koko perheen tukemiseen. Se, että vammaisen lapsen perhe nähdään kokonaisuutena ja voidaan tukea koko perhettä eri elämänvaiheissa ja – tilanteissa, antaa kuvan ennaltaehkäisevästä sosiaalityöstä vammaispalveluissa.

Vammaispalveluissa asiakkaana ei ole vain tukea tarvitseva lapsi, vaan koko perhe. Perhemalleja on tällä hetkellä useita, mikä tuottaa ammattilaisten ja asiakkaiden väliseen vuorovaikutukseen erilaisia haasteita. Anja Rantalan tutkimuksessa (2002, 10-11) nousi esille mielenkiintoinen näkökulma. Rantalan mukaan erityistä tukea tarvitsevan lasten ja heidän perheidensä arjessa on keskeisessä asemassa päivähoito, jossa lapset viettävät aikaansa suurimman osan päivästä. Kuitenkin erityistä tukea tarvitseva lapsi ja hänen perheensä vaatii lisäksi tukea monilta muilta tahoilta. Tällöin esimerkiksi lastenneuvola, sosiaalipalvelut sekä ohjaukselliset ja terapeutit palvelut voivat olla perheen tukena.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa työntekijät pyrkivät aina onnistuneeseen yhteistyöhön perheen kanssa. Jotta hyvään ja onnistuneeseen yhteistyöhön voidaan päästä, tulee työntekijän tunnistaa omia näkemyksiään perheestä ja perhekeskeisyydestä. Perhekeskeisyyden pitäminen työn keskiössä ja lähtökohtana on haasteellista. Tänä päivänä varsinkin erityistä tukea tarvitseva lapsi ja hänen perheensä tarvitsee monenlaisia palveluita. Usein nämä palvelut ovat hajautuneet eri sektoreille ja toimijoille. Perhekeskeisyyttä voidaan tarkastella monen tieteenalan näkökulmasta. (Rantala 2002, 11.)

Ammattilaisten tulisi muistaa, että perheessä on paljon muutos- ja oppimisvoimaa. Muutosvoima tulee näkyviin varsinkin tilanteissa, joissa vaaditaan selviytymistä ja järjestää arkea uudelleen. Näin ollen lapsen kehitykseen voidaan katsoa vaikuttavan myös perheen sisäinen toiminta kuin myös ulkoapäin tulevat tekijät. Ne voimat, jotka tulevat perheen sisältä ja ulkoapäin määrittävät miten perheen arki sujuu. Koska kodin arki on erittäin merkittävässä osassa erityisen lapsen kehityksessä, tulee lapsen ja perheen tukemisessa ottaa huomioon se, että mitä tiedetään lapsen perheestä ja mitkä ovat tämän lapsen erityisen tuen tarpeet. (Rantala 2002, 22-23.)

Kun otetaan monikulttuurinen näkökulma asiakastyön lähtökohdaksi, tulee esiin uudenlaisia haasteita. Eri kulttuureissa on perheen keskinäiset roolit ja suhteet erilaisissa asemissa. Työntekijän tulee huomioida perheen uskonnollinen ja kulttuurinen lähtökohhta, mikä vaatiikin erilaista osaamista. (Wing ym. 2016, 269-276.) Kuitenkaan työntekijän ja viranomaisten ei tarvitse tietää kaikkea erilaisista kulttuureista vaan potilaat ja asiakkaat ovat parhaita asiantuntijoita (Halla 2012, 30).

6 KEHITTÄMISTOIMINNALLA KOHTI OPASTA

6.1 Kehittämisprosessi ja aikataulu

Kehittämishanke käynnistyi loppuvuodesta 2015 aiheen valinnalla ja osittaisella rajaa-
misella (Kuvio 4). Hankkeen tekijä lähestyi vammaispalveluiden johtavaa sosiaalityön-
tekijää hankkeen tiimoilta. Sopivaa kehittämishankkeen aihetta lähdettiin muodosta-
maan työelämän tarpeesta, mikä olisi käytännön työssä konkreettisesti hyödynnettä-
vissä.

Johtavan sosiaalityöntekijän kanssa käytyjen keskustelujen lisäksi järjestettiin kokous,
missä paikalla olivat aktiivista käytännön asiakastyötä tekevät palveluohjaajat. Palve-
luohjaajat kuvailivat omassa työssään eteen tulleita haasteita maahanmuuttajaperhei-
den kanssa.

Tapaamisissa muodostui hankkeelle tehtävä, luoda opas maahanmuuttajaperheille.
Oppaan rakentamisen näkökulmasta, oli tärkeää suunnitella huolella hanketyöryhmän
muodostuminen. Hankkeen tekijä keräsi olennaisia yhteistyötahoja ja lähestyi heitä
hankkeeseen osallistumisesta huhtikuussa 2016 sähköpostitse.

Oppaan hyödyllisyyden kannalta olennaista oli kerätä aineistoa sekä viranomaistoimi-
joilta sekä maahanmuuttajaperheiltä. Hanketyöryhmän jäsenille lähetettiin kyselylo-
makkeet sähköpostitse touko-kesäkuun 2016 aikana. Maahanmuuttajaperheitä puoles-
taan haastateltiin heinäkuun 2016 aikana. Hankkeen tekijä perehtyi elo-syyskuun aika-
na kerättyyn aineistoon. Saadun aineiston perusteella tarkoituksena oli lähteä raken-
tamaan opasta. Aineistosta nousseiden teemojen mukaisesti hanketyöryhmä lähti työs-
tämään yhdessä hankkeen tekijän kanssa opasta hanketapaamisen merkeissä kolme
kertaa syys- joulukuun 2016 aikana.

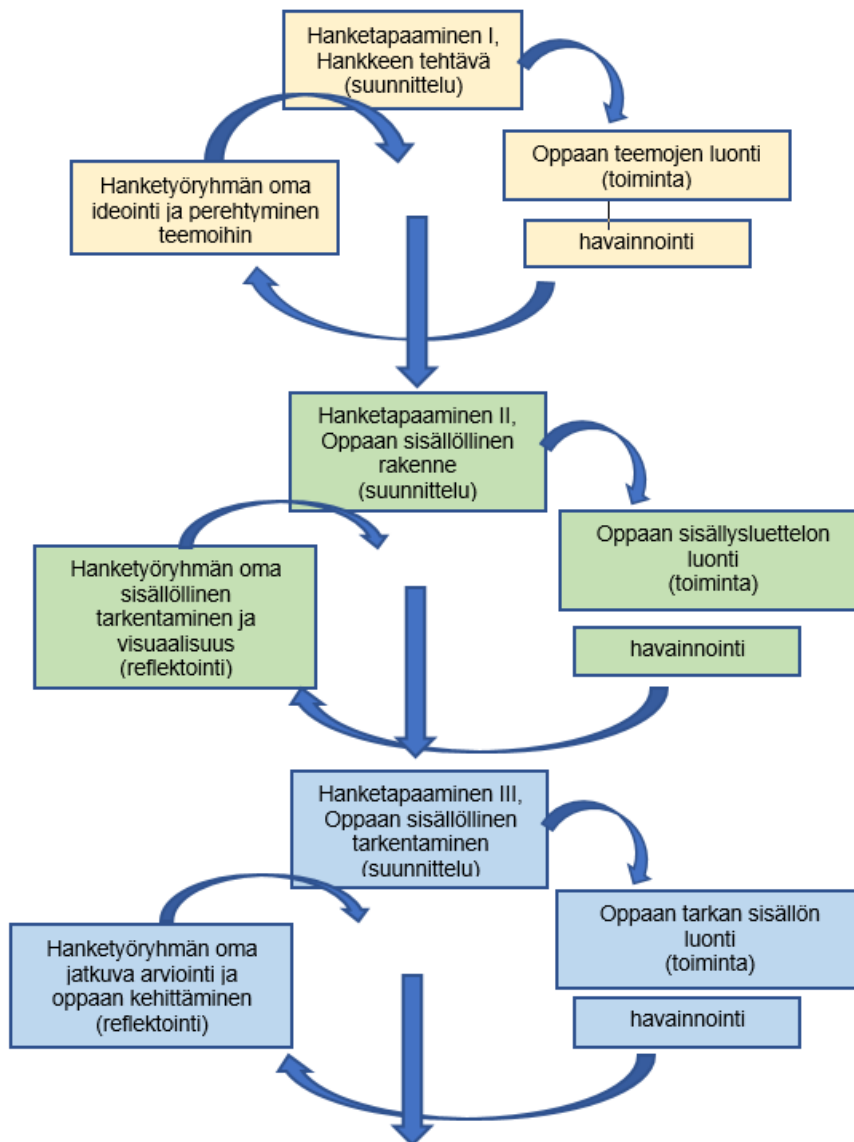
Opas valmistui keväällä 2017. Hanketyöryhmältä kerättiin palaute oppaasta sekä
hankkeen etenemisestä. Oppaan levittäminen koettiin tärkeäksi ja opas luovutettiin
sähköisessä muodossa, jotta opasta olisi helppo muokata jatkossa. Opas on myös
jatkossa nähtävissä internetissä ja mahdollisesti käännettävissä osittain asiakkaiden
omille äidinkielille. Asiakasperheille oppaasta tiedottaminen tulee tapahtumaan hank-
keen jälkeen eri viranomaisten sekä kolmannen sektorin työntekijöiden kautta.

Ajan-kohta	Aihe	Menetelmät	Toimijat	Tuotos	
12/2015	Työelämän käytännön kehittämistarpeen määrittely	sähköpostikeskustelut, kokous	vt. johtava sosiaalityöntekijä, palveluohjaajat Merja Lehtinen-Sundberg ja Tarja Kaskiluoto sekä hankkeen tekijä	Muistio	Suunnittelu
2/2016	Kehittämishankkeen sisällön määrittely, tutkimuslupa	kokous, kirjallinen tutkimuslupa	vt. johtava sosiaalityöntekijä Anita Lehtonen, vammaispalvelujohtaja Kaisa Kiiski, hankkeen tekijä	tutkimuslupapäätös	
4/2016	Hanketyöryhmän määrittely ja kutsut siihen	puhelin keskustelut, tapaamiset ja sähköpostiviestit	hanketyöryhmän jäsenet, hankkeen tekijä		
5-6/2016	Tiedonhankinta: kysely hanketyöryhmälle	kysely sähköpostitse toteutettuna	hanketyöryhmä ja hankkeen tekijä	saatekirje, kyselylomake	toteutus
7/2016	Tiedonhankinta: haastattelut maahanmuuttajaperheille	haastattelut maahanmuuttajaperheiden kotona	asiakasryhmä (maahanmuuttajaperheet), hankkeen tekijä	yksilöllinen saatekirje (ei julkinen), haastattelulomake	
9-12/2016	Hanketapaamiset I-III	Learning café, keskusteleva dialogi, kuvallinen menetelmä	hanketyöryhmä, hankkeen tekijä	muistiot, valokuvat, arviointi ja palaute	
4-5/2017	Palaute	sähköpostitse	hanketyöryhmä, hankkeen tekijä	Opas	
					palaute

Kuvio 4. Kehittämishankkeen aikataulun kuvaus vuonna 2015-2017.

Kehittämishankkeessa edettiin spiraalimallin mukaisesti (Kuvio 5). Spiraalimallissa kehittämisprosessi nähdään jatkuvana syklinä. Kehittämistoiminnassa tehtävä muodostaa aina yhden kehän. Spiraalimallissa kehiä on useita, joista muodostuu jatkuva sykli ja prosessi. (Toikko & Rantanen 2009, 66-67.)

Spiraalimallissa aloitetaan suunnittelulla. Suunnitteluvaiheesta edetään toimintaan ja sen havainnointiin. Lopuksi seuraa arviointivaihe. Arviointivaihe (reflektiovaihe) on vaihe, jossa oleellista kehittämistä tapahtuu. Näiden vaiheiden kautta edetään uuteen kehään. Kehittämistoiminnan tuloksellisuutta voidaan arvioida myös sen mukaan, kuinka monta kehittämissykliä tai kehää on ehditty toteuttaa hankkeen aikana. (Toikko & Rantanen 2009, 67.)

Kuvio 5. Oppaan rakentuminen spiraalimallin avulla (mukaillen Toikko & Rantanen 2009, 66-67).

Tässä kehittämishankkeessa spiraalimallin avulla voidaan kuvata kehittämistehtävän tavoitteellista toteuttamista (Kuvio 5). Ensimmäisessä kehässä aloitettiin kehittämistehtävän eli oppaan rakentamista hanketapaamisessa syyskuussa 2016. Tapaamisessa esiteltiin hankkeen rakenne ja eteneminen. Kehän toiminta-osiossa muodostettiin teemat hanketyöryhmän avulla, joihin oppaassa tulisi kiinnittää huomiota. Teemat nousivat maahanmuuttajaperheiden haastatteluista sekä hanketyöryhmän kyselyiden vastauksista, jotka kerättiin ennen hanketyöryhmän tapaamisia. Hanketapaamisen jälkeen hanketyöryhmän tehtäväksi muodostui lähestyä hankevetäjää sähköpostitse teemoihin

sisältyvillä ideoilla sekä miettiä oppaan rakennetta itse. Tässä hankkeessa spiraalimallin havainnointi ja reflektointi sekoittuvat eikä erillisiä vaiheita voida erotella.

Toisessa kehässä suunnitteluvaiheeseen palattiin toisella hanketapaamisella 12.10.2016. Toiminnalla pyrittiin saamaan oppaan suurpiirteinen sisällöllinen rakenne tai toisin sanoen oppaan sisällysluettelo luotua. Hanketyöryhmä sai jäädä pohtimaan toisen tapaamisen jälkeen oppaan visuaalista ilmettä sekä vieläkin tarkempaa oppaan sisältöä. Hanketyöryhmä lähestyi hankevetäjää muutamillakin sähköposteilla ideoista ja oppaan hyödynnettävyydestä ennen seuraavaa tapaamista.

Kolmannessa kehässä suunniteltiin opasta hanketapaamisessa 21.11.2016. Tapaamisessa tarkennettiin oppaan sisältöä edelleen siten valmiiksi, että opas olisi helppo saattaa kirjoitettavaan muotoon. Syklin on tarkoituksena jatkaa edelleen reflektoinnin sekä arvioinnin kautta. Opasta tullaan arvioimaan ja kehittämään jatkossa käytännössä sekä hanketyöryhmän omien tapaamisten avulla.

6.2 Kehittämishankkeen menetelmät

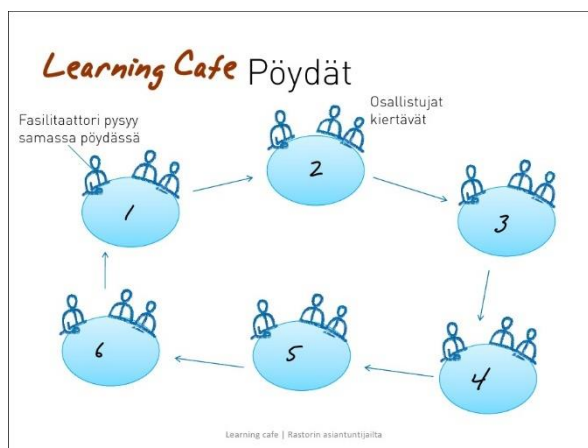
Kehittämishankkeen toiminnallinen osuus toteutettiin työpajojen avulla. Kehittämistyöpajoissa menetelmiä oli käytössä pääasiassa kaksi. Ne olivat learning café sekä keskusteleva dialogi. Kuvallista menetelmää (post it- laput) käytettiin tukemaan kaksi päämenetelmää. Jokaisessa tapaamisessa käytössä oli keskusteleva dialogi. Learning café oli käytössä ensimmäisellä kerralla mukailtuna post it- lappujen kanssa.

Learning Café

Learning Café eli oppimiskahvila on menetelmä, jossa voidaan tuottaa paljon tietoa ja oppia sekä jakaa uutta tietoa. Menetelmän keskiössä on keskusteleminen. Ryhmässä pyritään tuomaan jokaisen omia näkemyksiä esille ja lopulta pääsemään koko ryhmän kanssa yhteiseen ymmärrykseen. (Karlsson 2016.) Learning Café- menetelmässä kaikkien osallistujien ammattitaitoa arvostetaan ja osaaminen tulee näkyviin (Filies ym. 2016, 229).

Menetelmä sopii monenlaiseen oppimiseen ja kehittämiseen, kuten osaamiseen, työn uudelleen organisoimiseen, johtajuuden sekä työmenetelmien kehittämiseen. (Karlsson 2016.) Oppimiskahvilatyöskentelyssä tavallisesti käydään keskustelua neljän tai viiden hengen pöytäryhmissä. Pöytäryhmät keskustelevat annetusta aiheesta tai teemasta.

Ideota ja pohdintoja kirjataan ylös. Yhden ennalta annetun kysymyksen taikka teeman ympärillä keskustellaan noin 10-20 minuuttia, jonka jälkeen pöytäryhmät vaihtavat paikkaa. Yleensä pöytään jää yksi kirjaaja/moderaattori, joka toivottaa seuraavan pöytäkunnan tervetulleeksi. Moderaattorin tehtävänä on myös olla avuksi keskustelussa, mikäli keskustelu tuntuu juuttuvan paikoilleen. (Fasilitointi Areena 2017.) Lopuksi kaikkien pöytäkuntien kirjaukset tuotetaan yhteenvedoksi ja vielä mahdollisesti kaikkien osallistujien keskusteluun. (Karlsson 2016.)

Kuva 4. Learning Café (Koski 2010).

Tässä hankkeessa learning café menetelmää käytettiin mukailtuna. Hanketyöryhmä jaettiin kolmeen pienryhmään. Jokaiselle pienryhmälle annettiin oma teema, jonka ympärille pienryhmät kirjasivat itse olennaiset asiat. Jokainen pienryhmä käsitteli jokaista teemaa ja jokaisessa ryhmässä oli oma kirjaaja. Lopuksi jokaisen teeman ympärille kootut asiat teemoiteltiin.

Keskusteleva dialogi

Dialogisuudella tarkoitetaan vuoropuhelua. Dialogissa on tärkeää kuunnella ja olemaan avoin uusille esiin tuleville asioille. Dialogin aikana saadaan luotua yhteistä tiedonvirtaa. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 65.) Dialogisuus on vastavuoroista ja edistää yhteistä oppimista ja osallistumista. Dialogissa hyväksytään, että ihmisillä on erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä eikä kenenkään näkemys tai tulkinta ole kokonaan oikein tai väärin. (THL 2017.)

Meillä kaikilla on paljon hyviä käytäntöjä ja hiljaista tietoa. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan puhumatonta ja kokemuksellista tietoa, jota on vaikea jakaa tai saada muodostettua sanoiksi. Tällainen tieto on tärkeä saada jaetuksi eri ammattilaisten kesken. Hiljai-

sen tiedon jakaminen vaatii aikaa ja avoimuutta, johon dialogisuus on yksi avaintekijä. (Koskimies ym. 2012, 9.)

Dialogi vaatii ympäristön ja tilan, jossa ihmiset voivat jakaa osaamistaan ja ajatuksiaan vapaasti. Dialogien voidaan ajatella olevan hyvä työkalu kehittää toimintaa. Sen avulla voidaan ylittää rajapintoja ja kehittää työyhteisön osaamista. (Koskimies ym. 2012, 11.)

Dialogissa on olennaista oma reflektio. Vuoropuhelu toimii oman asian peilinä ja siitä voi tarkastella muiden reaktioita sanottuun. Dialogi on yhdessä ajattelemisentaito mikä muodostaa työryhmän jäsenille vielä yhteisen kokemuksen asian käsittelylle, josta puhutaan. (Vähämäki 2008, 200-201.)

Tässä hankkeessa dialogi menetelmänä oli suuressa roolissa hanketyöryhmän toiminnassa. Jokaisessa hanketapaamisessa aidon ja avoimen dialogin kautta päästiin uuden oppimisen tasolle. Hanketyöryhmän jäsenien moniammatillisuus ja jokaisen omat erityiset näkökulmat ja osaamisen vaatimukset maahanmuuttajatyöhön saatiin esille luotettavassa ja avoimessa ilmapiirissä.

7 KEHITTÄMISHANKETTA TUKEVA TUTKIMUS

7.1 Tutkimus osana kehittämistä

Työelämää palvelevassa tutkimuksessa yhdistyy teoria, kokemus sekä ammattikäytännöt. Vastauksia etsitään tutkimusavusteisesti käytännön ongelmiin. (Vilkkä 2015, 18–20.) Tutkimuksella tarkoitetaan tieteellistä tutkimusta, joka noudattaa aina tieteenalansa sääntöjä ja vaatimuksia. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta taas sisältää tutkimuksellisia elementtejä, mutta ei perinteisessä akateemisessa mielessä. Tutkimuksellisia elementtejä ovat esimerkiksi eritavoin sovelletut tiedonkeruumenetelmät kuten haastattelut, kyselyt ja havainnoinnit, joiden avulla kerätään tietoa kehittämistoiminnan tarpeisiin. Tutkimuksellista kehittämistyötä ja tutkimusta yhdistää auki kirjoitettu tietope- rusta, käsitteistö tai teoria. Tutkimuksellinen kehittämistyö on yhteistoiminnallista, joka näkyy myös kehittämistyössä käytettävissä kehittämisen menetelmissä kuten reflek- tointi, dialoginen keskustelu ja draama. (Salonen 2013, 9-22.)

Tutkimus voi liittyä ja kiinnittyä kehittämiseen monin tavoin. Tutkimusta voidaan käyttää arviointitiedon tuottamiseen tai yksittäisten toimenpiteiden vaikutusten selvittämiseen ja olla sitä kautta myös toimenpiteiden tukena, mitkä pyrkivät ”korjaamaan” kehittämisessä ilmi tulleita asioita. Tutkimusta voidaan myös käyttää itsessään kehittämistyön integ- roituna välineenä. Näissä tapauksissa voidaan puhua tutkimusavusteisesta kehittämi- sestä. (Alasoini 2009,42–43.) Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa käytännön ongelmat ja kysymykset ohjaavat tiedon tuotantoa. Tutkimukselliset asetelmat ja mene- telmät toimivat apuna tiedon tuottamisessa käytännön toimintaympyröissä. Tutkimuk- sellisella kehittämistoiminnalla ammatillisessa toiminnassa pyritään kehittämistoimin- nan tulokset ja johtopäätökset nostamaan yleiselle tasolle, käsitteelliseen muotoon, jolloin niitä voidaan arvioida myös yleisen merkityksen kannalta. Tutkimuksellinen ke- hittämis toiminta on siis tiedonmuodostuksen tapa, jossa tutkimus on avustavassa roo- lissa. Uuden tiedon keskeisenä kriteerinä on sen käyttökelpoisuus. (Toikko & Rantanen 2009, 22–55).

7.2 Tutkimusmenetelmien valinta ja tutkimuskohderyhmä

Teoreettinen viitekehys määrittää sen, minkälainen tutkimusaineisto kannattaa kerätä tai tilanne voi olla päinvastainenkin eli vasta tutkimusaineisto voi määritellä sen, minkälainen teoreettinen viitekehys voi olla. Näin teoreettisen viitekehyyksen ja tutkimusmetodin tulee olla sopusoinnussa keskenään. Metodien valinta on kauaskantoinen valinta ja erityisen tärkeää tutkimuksen kannalta. (Alasuutari 2011, 83.)

Tutkimuskysymykset aseteltiin ennen teoreettisen viitekehyyksen muodostumista tässä kehittämistoimintaa tukevassa tutkimuksessa. Tutkimusosio toimi kartoittavassa tarkoituksessa. Tutkimuskysymyksiin haluttiin vastaukset sekä kyselyn että haastattelun avulla. Varsinaisia tutkimuskysymyksiä oli viisi, jotka olivat seuraavat:

1. Minkälaisina maahanmuuttajien ja viranomaisten kohtaamiset koetaan?
2. Mitkä asiat nähdään haasteina maahanmuuttajien palveluissa?
3. Minkälaista osaamista maahanmuuttajatyössä tarvitaan?
4. Mitä asioita voitaisiin parantaa maahanmuuttajille kohdistuvissa palveluissa?
5. Mitä asioita oppaan tulee sisältää?

Tutkimuskohderyhmänä olivat maahanmuuttajaperheet, joissa on kehitysvammainen tai pitkäaikaissairas lapsi. Näissä perheissä toteutettiin haastattelu. Haastattelun avulla oli tarkoitus saada tietoa maahanmuuttajaperheiden toiveita palveluista, käsityksistä palveluiden tarkoituksesta sekä kulttuurien huomioimisesta. Haastatteluun toi toki lisähaasteita se, että kulttuuriset erot olivat suuria siinä, miten haastateltavat toivat esille sairauksiin ja vajaavuuksiin liittyviä asioita (Hirsjärvi ym. 2009, 207). Haastattelu toteutettiin perheen kotona tulkin kanssa. Haastattelu tehtiin teemahaastatteluna, jossa on etukäteen jo valittu teemat ja aihepiirit, jonka ympärillä keskusteltiin.

Haastattelu menetelmänä sopi maahanmuuttajaperheille, koska kieli-, kirjoitus- ja lukuvaikkeuksien vuoksi tuskin kirjallisesti olisi minkäänlaista vastausta tutkimukselliseen osioon heiltä saatu. Kvalitatiiviselle tutkimusotteelle tyypillistä, tutkittavien ”äänen” tuominen kuuluviin, toteutui myös parhaiten haastattelun muodossa (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Myös vuorovaikutuksellinen kohtaaminen perheen kanssa lisäsi perheen luottamusta sekä kehittämishankkeen tavoitteet ja tarkoitus saatiin paremmin tuoduksi heille julki.

Yhteistyötahoja lähestyttiin hankkeessa kyselyllä, joka toteutettiin sähköpostitse. Kyselyllä haluttiin selvittää yhteistyötahojen käsityksiä maahanmuuttajan asiakkuudesta, tämän hetkisiä haasteita sekä tulevaisuuden visioita. Kyselyllä oli tarkoituksen lisäksi selvittää yhteistyötahojen käsityksiä oppaasta, mitä sen tulisi sisältää ja minkälaiseen tarkoitukseen opasta tulisi käyttää. Kyselyssä käytettiin avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat saivat tuoduksi oman näkemyksen asiaa, ilman strukturoituja vastausvaihtoehtoja ja salli vastaajien ilmaista itseään omin sanoin (Hirsjärvi ym. 2009, 201).

Melko laajasta hanketyöryhmän koosta riippuen, kysely menetelmänä sopi parhaiten. Hanketyöryhmän jäsenet tekevät töitä maahanmuuttajaperheiden kanssa erilaisissa yhteyksissä, kuten koulu, varhaiskasvatus, terveydenhoito sekä palveluiden myöntämiseen ja ohjeistamiseen liittyen. Työn luonne on hektistä, joten parhaiten kontaktin hanketyöryhmän jäseniin sai sähköpostitse.

Metodien valintaa ohjasi toki yhteiskuntatieteissä suosituksi muodostuneet menetelmät, mukaan lukien haastattelut ja kyselyt. Kuitenkin metodin valintaa perusteli sovellus siitä, että mikäli halutaan tietoa ihmisten ajatuksista, tuntemuksista sekä kokemuksista, soveltuu parhaiten haastattelut ja kyselyt siihen tarkoitukseen (Hirsjärvi ym.2009, 185).

7.3 Tutkimusaineiston hankinta

Ennen tutkimusaineiston keruuta, anoin virallista tutkimuslupaa Turun kaupungilta. Tutkimuslupa-anomukseen liitettiin lyhyt kuvaus hankkeesta ja sen tutkimuksellisesta osiosta. Tutkimuslupa myönnettiin vuoden 2016 huhtikuun alussa.

Aineistoja kertyi kahdenlaista, hanketyöryhmälle suunnatut kyselyt sekä maahanmuuttajaperheissä tehdyt haastattelut. Ennen varsinaisen kyselyn lähettämistä annoin tekemäni kyselylomakkeen arvioitavaksi Turun ammattikorkeakoulun yliopettaja Kari Saloselle sekä vammaispalveluiden vt. johtavalle sosiaalityöntekijälle Anita Lehtoselle. Korjausehdotusten myötä kyselylomake valmistui ja saatiin lähetyskuntoon vuoden 2016 toukokuun loppuun mennessä.

Kysely toteutettiin sähköpostikyselynä hanketyöryhmälle toukokuun-elokuun 2016 aikana. Sähköpostin mukana lähetin saatekirjeen (Liite 3), jossa avasin hankkeeni lyhyesti sekä tutkimusosion tekemisen taustat. Kysely lähetettiin 11 henkilölle ja määräaikaan mennessä palautui 6 vastausta. Toukokuun-elokuun aikana lähetin kaksi muistutusviestiä hanketyöryhmälle sisältäen uuden kyselyn sekä saatteen.

Maahanmuuttajaperheille toteutettiin haastattelu teemahaastatteluna. Haastattelutilanne käytiin aina perheen omassa kodissa rauhallisella aikataululla. Perheet ottivat mielellään kotiinsa haastattelijan, kun kuuluivat, että minkälaiseen tarkoitukseen haastattelut tehtäisiin. Ennen maahanmuuttajaperheiden kotiin menemistä sovittiin puhelimitse tai kirjeitse varmistaen etukäteen haastattelun ajankohta ja tarkoitus. Kymmenestä haastattelusta neljä käytiin tulkin välityksellä, viisi suomen sekä yksi englannin kielellä. Kielistä edustettuina olivat arabian, somalian, kurdin ja viron kieli. Haastattelut toteutettiin heinäkuun 2016 aikana.

Kehittämishankkeen kannalta kartoittavan tutkimuksen otoksen määrä tuli perustella. Hanketyöryhmän jäsenet edustavat montaa eri näkökulmaa sekä työskentelevät maahanmuuttajaperheiden kanssa erilaisissa elämänvaiheissa. Tarkoituksenmukaista oli lähettää koko hanketyöryhmälle kyselyt, jotta kaikkien hanketyöryhmään osallistujien mielipide ja kokemukset olisivat näin esitettynä.

Haastatteluiden lukumäärää piti pohtia tarkkaan. Kvalitatiivisessa aineistossa on tavoitteena ymmärtää tutkimuskohdetta. Aineiston keruussa käytetään käsitettä saturaatio, eli kylläntyminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija alkaa kerätä aineistoa ilman etukäteispäätöstä siitä, että kuinka monta tapausta tutkii. Aineisto on riittävä, kun esimerkiksi haastatteluissa ei enää kerry uutta tietoa, mikä olisi merkittävää tutkimusongelman kannalta. (Hirsjärvi ym. 2009, 182.) Koska kyse oli tutkimuksesta, mikä toimi kartoittavassa mielessä kehittämishankkeen osana, ei ollut tarkoituksen mukaista käyttää saturaatioperiaatetta. Päädyin satunnaisotantana kymmeneen maahanmuuttajaperheeseen, jossa haastattelut toteutettiin.

7.4 Aineistojen analyysit ja tulokset

Maahanmuuttajien haastattelut

Haastattelun analysointi voidaan jakaa prosessiin, jossa on kolme vaihetta. Vaiheet ovat luokittelu, analysointi sekä tulkinta. Näiden vaiheiden tunnistaminen on tärkeää ja eri vaiheet saattavat painottua eri tutkimuksissa eri tavoin. Käytännössä analyysin vaiheet asettuvat päällekkäin. (Ruusuvoori ym. 2010, 11-12.) Aineistoa voidaan analysoida usealla eri tavalla. Tavat voidaan kuitenkin jakaa kahteen päätapaa, selittämiseen ja ymmärtämiseen. (Hirsjärvi 2009, 224.) Tämän hankkeen kannalta olennaista oli pyrkiä ymmärtämiseen tähtäävään analysointitapaan.

Laadulliselle analyysille on tyypillistä, että tutkimusongelma ja aineisto käyvät tiivistä vuoropuhelua keskenään. Jotta päästään aitoon dialogiin aineiston kanssa, on aineisto opittava tuntemaan. Litterointi on yksi keino päästä lähemmäs aineistoa ja saada se hallittavaan muotoon. (Ruusuvuori ym. 2010, 13.) Tässä tutkimuksessa ei aineistoa lähdetty litteroimaan, koska kyseessä oli kartoittava tutkimus osana kehittämishanketta eikä syvällistä analyysia haettu.

Luokittelun tehtävänä on käydä aineistoa läpi järjestelmällisesti niin kuinka tutkimusongelma sen määrittää. Luokittelun tärkeimpiä lähtökohtia on havaintoyksiköiden valinta. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä aineistoista lähdetään varsinaisesti koodaamaan. Havaintoyksikön määrittely on yhteydessä tutkimuskysymykseen. (Ruusuvuori ym. 2010, 19-21.) Haastattelun runko oli rakennettu siten, että haastattelun tiettyjen kysymysten oli tarkoituksena vastata omaan tutkimuskysymykseen. Tämän vuoksi aineiston luokittelu ja koodaus onnistui melko helposti.

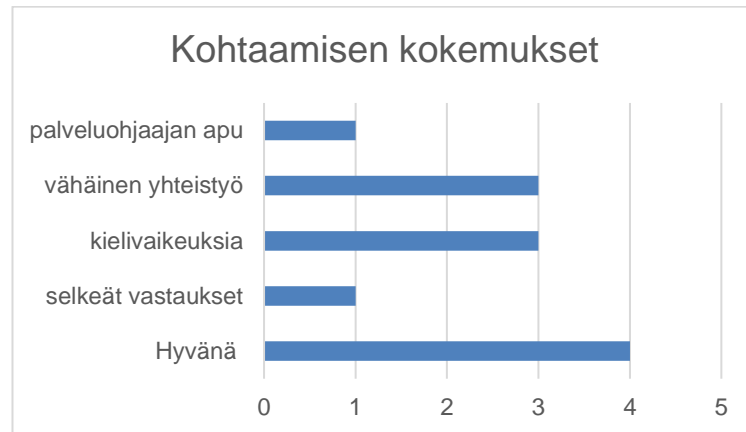
Haastatteluaineiston analyysissa pyrittiin ottamaan huomioon kulttuurinen näkökulma. Haastattelutilanteessa ja vastauksissa pidettiin yllä kulttuurista näkökulmaa siitä, että haastateltavat eivät puhuneet suomea, eleillä ja ilmeillä reagoitiin sekä maahanmuuttajina he rakensivat ja toivat omia merkityksiä esille haastattelutilanteessa. (Törrönen 2014, 183.)

Yleensä haastatteluissa kertynyt aineisto on suuri ja analysoinnissa kestää kauan. Tässä hankkeessa tullut haastatteluiden aineisto oli melko suppea, koska haastattelijalla oli valmiit lomakkeet haastattelun rungoksi (Liite 4). Lomakkeisiin saatiin näin vastaukset suoraan helposti kirjaten. Haastattelulomakkeita haastatteluista täytettyinä tuli yhteensä 10, eli jokaista haastateltavaa perhettä kohti yksi lomake.

Haastateltavien puheesta luokiteltiin tietyt sisällöt ja teemat. Teemojen ja sisältöjen perusteella pystyttiin tarkemmin jäsentämään aineistoa ja vastauksia tutkimuskysymyksiin ja tätä kautta analyysiksi. Jaottelu eri teemoihin johti aineiston visualisointiin, koska tiettyjen teemojen toistuvuutta pyrittiin laskemaan numeerisesti. Laadullisessakin tutkimuksessa numeeriset esitystavat ovat sallittuja ja lisäksi lisäävät myös tutkimuksen läpinäkyvyyttä (Ruusuvuori ym. 2010, 24-26). Vaikka tämä kartoittava tutkimus onkin kvalitatiivinen, on tuloksia ilmaistu määrällisessä muodossa.

Tuloksissa ilmeni, että maahanmuuttajaperheiden haastatteluissa perheiden ja viranomaisten kohtaamisissa (Kuvio 6) nousi esille selkeästi tietyt teemat. Ensinnäkin 10 haastattelusta kohtaamiset koettiin kaikissa pääsääntöisesti hyväksi kokemukseksi.

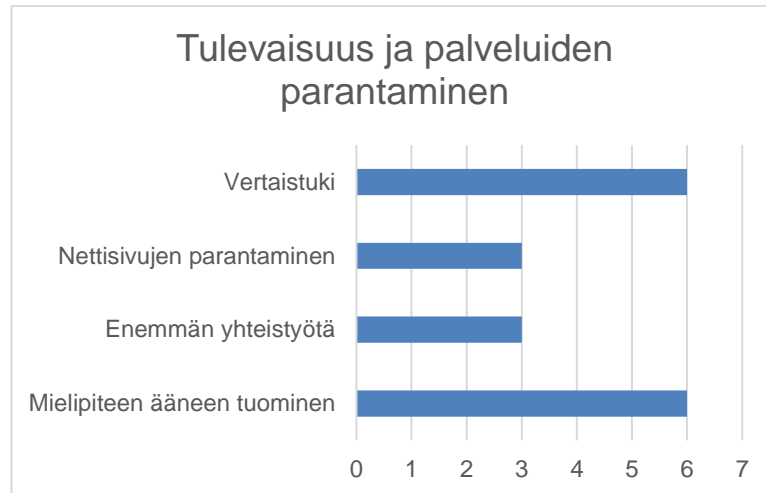
Selkeän vastauksen hyvästä kokemuksesta antoi suoraan 4 haastateltavaa perhettä. Kielivaikeudet ja ymmärrettävien ohjeiden sekä vastausten saaminen viranomaisilta nousi esille haasteena perheiden ja viranomaisten välisissä kohtaamisissa kolmessa haastattelussa. Yhteistyön vähäisyyttä kohtaamisen kokemuksista kuvasi kolme maahanmuuttajaperhettä.

Kuvio 6. Maahanmuuttajien kokemukset kohtaamisista viranomaisten kanssa (kpl).

Maahanmuuttajaperheet kokivat haasteina palveluissa byrokratian vaikeuden ja sen, että mitkä palvelut vaikuttavat toisiinsa jollakin tavalla. Lomakkeiden haastavuus sekä tietämättömyys palveluista koettiin myös ongelmallisina viidessä haastateltavassa perheessä. Haastatteluissa nousi esille usein myös haasteiden miettimisen ohella se, että maahanmuuttajaperheet halusivat osallistua enemmän palveluiden suunnitteluun.

Tulevaisuus ja osaamisenäkökulmasta keskusteleminen oli maahanmuuttajaperheiden mielestä mielenkiintoista. Teemat, jotka nousivat toistuvasti esille haastatteluista, olivat yhteistyön tekeminen viranomaisten kanssa, enemmän toivotaan vertaistukea, nettisivujen selkeyttäminen ja erilaisten oppaiden yhdistäminen. Samoin kuudessa haastattelussa tuli esille se, että perheet toivovat enemmän oman äänensä kuulemistä palveluiden järjestämisessä (Kuvio 7).

Kuvio 7. Parannettavia asioita maahanmuuttajien palveluissa (kpl).

Toiveita maahanmuuttajaperheillä oli oppaan suhteen selvästi muutama. Oppaan toivottiin olevan yksinkertainen. Samalla kuitenkin oppaaseen haluttiin laista ja ohjeista selkeät ohjeet kuudessa haastattelussa. Koko perheen tukemiseen kaivattiin tietoa oppaan muodossa sekä opasta osin omalla kielellä. Oppaan haluttiin seitsemässä haastattelussa myös palvelevan siten, että samasta paikkaa löytyisi tieto.

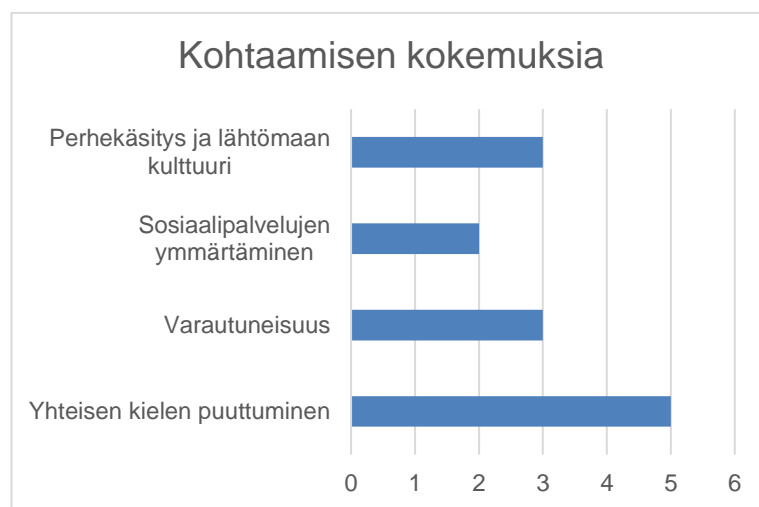
Hanketyöryhmän kyselyt

Hanketyöryhmän kysely muodostui pelkästään avoimista kysymyksistä. Usein kyselytutkimuksessa käytetään suljettuja osioita, mutta tämän hankkeen kannalta avoimet vastaukset olivat oleellisia. Avoimia kysymyksiä oli käytettävä, koska vaihtoehtoja ei voitu rajata eikä antaa tarvittavaa määrää (Vehkalahti 2014, 25).

Kun kyselylomakkeet palautuivat, voitiin alkaa puhua aineistosta. Kyselyn vastaukset saapuivat sähköpostiin, josta ne tulostettiin anonyymeina. Avoimien vastausten käsittely on selkeästi työläämpää, mutta antoi hankkeen kannalta olennaista tietoa (Vehkalahti 2014, 25-26). Kyselyistä lähdettiin tekemään teemoittelua jokaisen kysymyksen osalta ja hakemaan toistuvia sisältöjä. Syvällistä analyysia ei kyselystäkään tavoiteltu, vaan kartoittavia vastauksia hankeen kehitystehtävää, opasta varten.

Kyselyiden tuloksissa nousi esille viranomaisten ja maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisissa (Kuvio 8.) esille yhteisen kielen puuttuminen ja tulkin kanssa työskentely. Tulkin kanssa työskentely aiheuttaa omanlaista haastetta kohtaamistilanteessa, koska läsnä on kolmas osapuoli ja kääntämisen tarkkuudesta ei voida olla varmoja. Hanketyöryhmä toi esille myös vastauksissaan maahanmuuttaja-asiakkaiden ymmärryksen

puuttumisen sosiaalipalveluja kohtaan. Asiakkaiden lähtömaan kulttuurin koettiin vaikuttavan myös kohtaamistilanteessa.

Kuvio 8. Viranomaisten kokemukset kohtaamisista maahanmuuttajien kanssa (kpl).

Palveluissa haasteina nähtiin viidessä vastauksessa se, että lomakkeet olivat usein vaikeita maahanmuuttaja-asiakkaille. Samoin asiakkaan käsitys palveluista koettiin olevan neljässä kyselyn vastauksista usein vääränlaista, mikä tuottaa viranomaistahoille haasteita. Kulttuurien molemminpuolinen ymmärrys nostettiin kyselyn vastauksissa esille tärkeänä osana, jotta palvelut voisivat olla sujuvia.

Tulevaisuuden palveluissa ja osaamisen tarpeissa koettiin suvaitsevuus, kulttuurinen osaaminen, tuntemus sekä näkemys kaikissa vastauksissa. Asenteiden merkitys maahanmuuttajatyössä on olennaista ja se koettiin merkitykselliseksi osaamisen kannalta.

Oppaan osalta lueteltiin tavoitteiksi selkeys ja kuvallisuus. Oppaan toivottiin sisältävän tietoa suomalaisesta kulttuurista ja tavoista. Oppaan tulisi olla helposti päivitettävä ja netissä. Yleisesti ollen oppaan tulisi olla jotakin muuta kuin jo olemassa olevat oppaat.

Kyselyiden avulla pyrittiin saamaan vastaukset samoihin tutkimuskysymyksiin kuin maahanmuuttajaperheiden haastatteluillakin. Näin aineistoa voitiin verrata perheiden ja viranomaisten välillä ja saada molempien näkökulmat tämän hankkeen kehittämistehävän toteuttamista varten.

Tutkimuskysymyksiin saatiin hyvin vastauksia molemmilta osapuolilta niin maahanmuuttajaperheiltä kuin hanketyöryhmältäkin (Kuvio 9). Haasteina nähtiin samankaltaisia ongelmia, kuten kieliongelmat ja byrokraattiset hankaluudet, kuten lomakkeet.

Osaamisen ja tulevaisuuden osalta toivottiin enemmän yhteistyötä sekä kulttuurista molemminpuolista tuntemusta. Molemmat osapuolet kokivat, että asiakasperheillä ei ole tarpeeksi ymmärrystä sosiaalipalveluista. Oppaan osalta toivottiin selkeää ja kuvallista opasta. Oppaan rakentamista varten haastattelu ja kysely toimivat tärkeänä pohjana. Tärkeänä näkökulmana opas tulisi olla koko asiakasperhettä palveleva ja tukeva.

	Minkälaisena kohtaamisen koetaan?	Mitä haasteita palveluissa?	Minkälaista osaamista tarvitaan?	Mitä voitaisiin parantaa palveluissa?	Mitä asioita oppaan tulee sisältää?
maahanmuuttajaperheet	kielivaikeudet, enemmän yhteistyötä	byrokratia, lomakkeet, palveluiden yhteisvaikutus	perheiden osallistaminen palveluiden suunnitteluun, vertaistuki	nettisivut, mielipiteen ääneen tuominen, yhteistyö	yksinkertainen, netissä, osa omalla kielellä, samasta paikasta tietoa, koko perhettä tukeva
hanketyöryhmä	kielivaikeudet, kulttuurin läsnäolevuus	kielitaito, kulttuurin molemminpuolinen ymmärrys, käsitys palveluista	kulttuurinen tuntemus, asenne ja suvaitsevaisuus	omakielinen opastus, selkokieliset oppaat	suomalainen kulttuuri ja tavat, yksinkertainen ja kuvallinen, helposti päivitettävä

Kuvio 9. Yhteenveto haastatteluista ja kyselyistä tutkimuskysymyksien avulla.

8 OPPAAN RAKENTUMINEN KEHITTÄMISTAPAAMISILLA

8.1 Oppaan rakentuminen hanketyöryhmän avulla

Kehittämistyöpajoissa tavoitteena oli saada moniulotteista keskustelua aikaiseksi siitä, mitä oppaan tulisi sisältää ja minkälaisesta näkökulmasta opas tehdään. Tarkoituksena oli saada yhteistyötahot yhdessä rakentamaan oppaan runkoa valmiiksi. Yhteensä oppaan rakentamiseen liittyviä tapaamiskertoja oli kolme.

Kehittämistapaaminen I

Ensimmäisellä tapaamiskerralla syyskuussa 2016 paikalla oli kahdeksan henkilöä, Turun ulkomaalaistoimistosta, Omaishoitokeskuksesta, Turun lasten neurologisesta yksiköstä, Luolavuoren koulusta sekä Turun kaupungin vammaispalveluista. Tapaaminen tapahtui Turun kaupungin vammaispalveluiden tiloissa.

Alkuun hanketyöryhmälle esiteltiin hankkeen tarkoitus ja tavoitteet lyhyellä power pointesityksellä. Esityksen aikana käsiteltiin lisäksi kyselyiden ja haastatteluiden tuloksia. Lopuksi pohdittiin yhdessä ajatuksia kyselyiden ja haastatteluiden tuloksista heränneistä ajatuksista ryhmän sisällä.

Seuraavaksi jaettiin koko hanketyöryhmä kahden tai kolmen hengen ryhmiin. Pienryhmille jaettiin post-it-laput sekä kynät. Ympäri kokoustilaa jaettiin kolme teemaa: maa-hanmuuttajaperhe, suomalainen kulttuuri sekä vammaisen lapsi. Jokainen pienryhmä sijoittui oman teemapaperinsa viereen. Tämän jälkeen ryhmä sai kirjoittaa kaikki heränneet ajatukset kyseisestä teemasta. Aikaa oli yhden teeman parissa noin 15 minuuttia. Jokainen ryhmä vaihtoi fyysisesti kokoustilassa paikkaa aina uuden teeman pariin, kunnes kaikki ryhmät olivat saaneet laittaa omat ideansa jokaisesta teemasta.

Kuva 5. Ideointia annetuilla teemoilla. (Kuva Margit Mäkitalo)

Kuva 6. Ideointi teemojen ympärillä jatkuu. (Kuva Margit Mäkitalo)

Teemat loivat erityisen paljon keskustelua ja ajatustenvaihtoa eri toimijoiden kesken. Teemojen ympärillä ideoinnin jälkeen jokainen sai eteensä luomani ajatuskehrä- mallin (Liite 2). Jokaisen pienryhmän tehtävänä oli luokitella post it- laput nyt suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja nimetä ne siten, että teema puhuttelisi koskien opasta. Ajatuskehrät purettiin ryhmittäin. Ryhmät saivat kertoa omista ajatuksistaan ja siitä, miten ryhmä liitti teemoittelun tulevaan oppaaseen.

Kuva 7. Esimerkki ajatuskehrän käytöstä. (Kuva Margit Mäkitalo)

Ajatuskehräin muodostui seuraavia kokonaisuuksia vammaisen lapsi-teeman ympäriltä: vanhempien tukeminen, lapsen tukeminen, taloudellinen tuki, lapsen oikeudet. Suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin jäsenyksi aiheet: käytösmallit, yhteiskunta ja rakenteet, lapsen oikeudet. Maahanmuuttajaperheen tukeminen- teemalle muodostui kokonaisuuksia: kohtaaminen, osallistaminen ja osallistuminen, sosiaalinen verkosto, arjen apu.

Ajatuskehrä itsessään kehittämisen ja oppimisen materiaalina kiinnosti toimijoita. Vammaispalveluihin vt. johtava sosiaalityöntekijä halusi ajatuskehrän välittömästi käyttöön työyhteisöön. Ajatuskehrä siirrettiin sähköisesti eteenpäin hyötykäyttöön.

Yhteisen keskustelun tiimoilta valittiin oppaalle johtava ajatus, joka kulkisi runkona oppaan sisällä. Johtava ajatus oli vammaisen lapsen oikeudet ja lapsen näkökulma hänelle tarkoitettuihin palveluihin ja etuuksiin. Lapsen arvoa tulee oppaassa korostaa. Vielä kiinnitettiin siihen huomiota, että oppaan tulee olla selkokielineen.

Kehittämistapaaminen II

Toinen tapaaminen oli lokakuussa 2016 Turun kaupungin vammaispalveluiden tiloissa. Paikalla oli tällä kertaa vain kuusi henkilöä päällekkäisten menojen vuoksi. Poissaolijat olivat ilmoittaneet etukäteen tästä kerrasta pois jäätinsä. Paikalla oli kaksi uutta jäsentä Omaishoitokeskuksesta, jotka jatkossa tulivat osallistumaan hanketapaamisiin. Heliinä Hätösellä sekä Rayan Salloumilla on molemmilla vankka kokemus maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa työskentelystä kolmannen sektorin puolella.

Toisen tapaamisen tavoitteena oli saada oppaan sisällöllistä runkoa luotua. Aiemmin todettiin, että opas ei voi sisältää kaikkea mahdollista tietoa. Opas tulee olla selkeä ja johtavaa ajatusta kannatteleva.

Osallistujille jaettiin Paloa Palveluun- hankkeessa vuodelta 2007 muodostuneesta palveluoppaasta sisällysluettelo. Jokainen sai ensin ajatuksella perehtyä sisällykseen ja tämän jälkeen sai kertoa, minkälaisia ajatuksia se nosti. Sisällysluettelo herätti enemmän keskustelua, mitä oli odotettavissa. Sisällys koettiin liian täysinäisenä eikä kaikkea tietoa kannata tulevaan oppaaseen sisällyttää.

Tulevaan oppaaseen muodostui tiiviin keskustelun pohjalta neljä eri osaa. Osat ovat taloudellinen tuki, varhaiskasvatus ja koulu, vapaa-aika ja harrastustoiminta. Neljännen osan nimeäminen jäi vielä kesken. Keskustelussa nousi selvästi esille eri toimijoiden laaja tietämys maahanmuuttajien kanssa työskentelystä.

Rayan Salloum nosti keskusteluun erityisesti kulttuuriin ja uskontoon liittyviä näkökulmia. Osalla hanketoimijoista oli käsityksiä eri uskontojen vaikutuksista maahanmuuttajien käyttäytymiseen. Oppaaseen haluttiin saada esille kuvausta siitä, että mitä tarkoittaa olla vammaisen lapsi nimenomaan Suomessa, huomioon ottaen lapsen oikeudet ja velvollisuudet. Hanketoimijoiden monet kulttuuriset käsitykset saivat uuden muodon ja toimijat kokivatkin keskustelun olevan äärimmäisen avaava ja kehittävä jo oman työnsä kannalta.

Oppaan sisältöön päädyttiin käyttämään mahdollisimman paljon kuvia ja värejä. Mietittiin oppaaseen prosessin kuvauksia kuvitetuina. Esimerkkinä nostettiin vaikkapa omaishoidon tuen hakeminen vammaispalveluista. Samoin oppaan vieminen sähköiseen muotoon koettiin tärkeäksi. Näin opas olisi helposti päivitettävissä sekä mahdollisesti myös jatkossa videolinkitettyä ihmisten lukutaidottomuuden vuoksi. Pohdintaan jäi vielä oppaan kääntäminen vierailta kielille, missä laajuudessaan se tehtäisiin.

Toisen hanketapaamisen sisältö oli rakentavaa ja syvällistä vuoropuhelua. Kaikki osalliset toivat aktiivisesti omia näkemyksiään esille. Tapaamisen jälkeen osallistujat kokivat, että tämäläiset keskustelut olisi hyvä juurruttaa osaksi arjen käytäntöjä. Näin tietoisuus eri toimijoiden työstä sekä ammattitaidon jakaminen tulisi hyödynnettyä paremmin.

Kehittämistapaaminen III

Kolmas kehittämistapaaminen järjestettiin marraskuussa 2016. Paikalla oli uusi asiantuntijajäsen Outi Likitalo-Lehtinen, S2 opettaja ja maahanmuuttajaperheiden tukihenkilö. Jatkoimme viime kerran tapaamisen teemojen ympärille. Tapaamisen tavoitteena oli saada oppaan sisältöä luotua enemmän aihepiireittäin. Jokainen sai pohtia ensin yksinään aiheita, joita jokaisen teeman alle olisi hyvä tulla. Tämän jälkeen aloitettiin yhteinen keskustelu. Keskustelu oli jokaisen mielipidettä ja asiantuntijuutta huomioivaa. Oppaan sisältöön saatiin huomion arvoisia asioita. Oppaan sisältö tulisi olemaan seuraavanlainen:

Vammaisena lapsena Suomessa:

- peruspalvelut ensin, sitten erityispalvelut, harkinnanvaraisuus, yksittäinen työntekijä ei päättä
- vanhempien rooli, mitä vanhemmuuteen kuuluu
- lapsella oikeus rakkauteen ja turvaan
- lisäapua mahdollista Suomessa saada esim. lastensuojelu
- lapsen tukeminen ikäkausiin sopivilla tavoilla

Taloudellinen tuki ja palvelut:

- peruspalvelut kaikille
- erityispalvelut: omaishoito, perhehoito ja lyhytaikaishoito, laitospäästöt, kuljetuspalvelut, asunnon muutostyöt, apuvälineet, tukiviittomat, autismiohjaus, erityisperhetyö, asumisvalmennus
- vaippaetu
- vammaistuki

Varhaiskasvatus ja koulu:

- Varhaiskasvatus- ja perusopetuslaki (vasut, hojks:t ja ops:t)
- tuen kolmiportaisuus
- yksilöllisyys
- mitä on varhaiskasvatus
- ”erityiskoulut”
- mitä opiskelu 2. asteella
- avustaja
- mitä koulunkäynti tarkoittaa vammaisella lapsella
- ja nuorella Suomessa, esim. arkisten taitojen opettelua, toiminnallinen oppiminen

Vapaa-aika ja harrastus:

- erityislasten liikunta
- normaaliharrastus soveltavissa ryhmissä
- vanhemmilla vastuu
- perheen tukeminen-> vertaistuki

- yhdistystoiminta
- ei pakollista harrastaa
- myös koko perheenä saa uskaltaa liikkua ja harrastaa

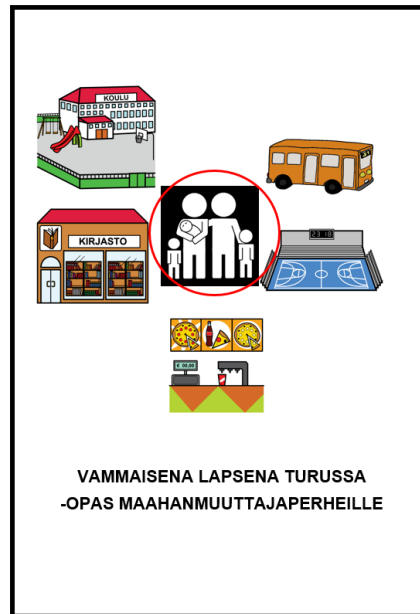

Kuva 8. Oppaan sisällön rakentaminen. (Kuva Margit Mäkitalo)

8.2 Opas valmiina asiakkaiden käyttöön

Opas valmistui toukokuussa 2017 (Kuva 9). Tämän raportin osana ei opasta ole kokonaisuudessaan nähtävissä. Opas on tarkoitettu Turun kaupungin vammaispalveluiden omaan käyttöön. Opas tullaan viemään kaupungin internet-sivuille, mutta vielä vammaispalveluiden omien muokkausten kanssa. Turun kaupungin vammaispalvelut haluavat tehdä päätöksen siitä, missä laajuudessa opas julkaistaan ja käännetetään.

Oppaan rakenne saatiin rakennettua hanketapaamisissa keskusteltujen neljän teeman ja niiden sisältöjen mukaisesti. Oppaalle tuli pituutta yhteensä 16 sivua. Opas tulee toimimaan tarkoitukseensa, maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen edistämiseen.

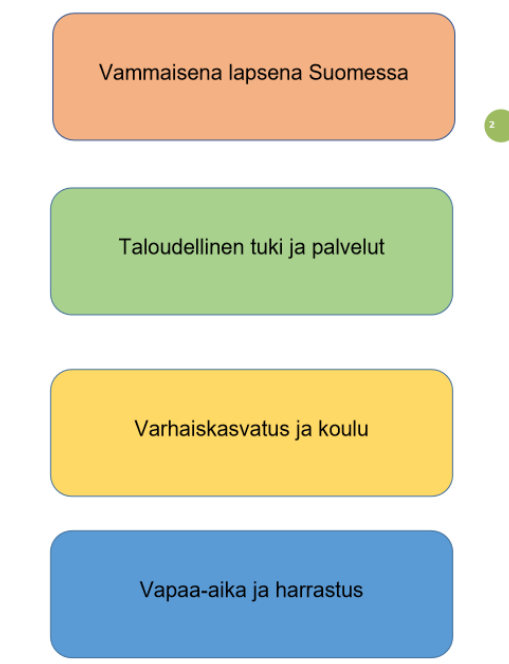

Kuva 9. Oppaan kansilehti.

Maahanmuuttajaperheiden kotoutumiseen voi vaikuttaa monet tahot ja tekijät. Tärkeää on muistaa, että kotoutuminen on kaksisuuntaista, jossa myös valtaväestön on sopeuttava erilaisuuden tuomiin muutoksiin ja haasteisiin. (Saukkonen 2016, 13.) Palveluita järjestettäessä on huolehdittava siitä, että maahanmuuttajat saavat saman tiedon, kuin valtaväestökin. Opas pyrkii luomaan kotoutumista edistävää ajatusta niin viranomaisille kuin maahanmuuttajaperheillekin.

Oppaan neljä teemaa luovat yleiskatsauksen tahoihin ja asioihin, mitkä vaikuttavat eniten kotoutumiseen. Ensimmäinen osio on yleisesti lapsuudesta ja vammaisen lapsen olemisesta Suomessa. Varhaiskasvatus ja koulu ovat merkittäviä tahoja maahanmuuttajaperheen kotoutumisessa, joten on tärkeää tuoda esille vammaisen lapsen mahdollisuudet myös varhaiskasvatukseen sekä koulun käyntiin. Yhtenä teemana oppaassa on vapaa-aika ja harrastus. Osallistuminen vapaa-ajan toimintaan yhdessä perheenä vammaisen lapsen kanssa saa perheelle onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia. Suomessa vammaisen lapsi ei ole hävettävä asia vaan lapsen kanssa uskaltaa liikkua.

Oppaassa käytettiin kuvia ja värejä selkeyden luomiseen (Kuva 10). Mitään ylimääräistä ei oppaaseen haluttu, koska maahanmuuttajaperheiden toive oppaan selkeydestä haluttiin säilyttää. Jokaisessa aihekokonaisuudessa on käytetty internet-linkkejä, josta pääsee aiheeseen hakemaan lisätietoja. Turun kaupungin nettisivujen epäselvyys ja vammaispalveluiden moninaisuus saatiin näin selvennettyä. Linkkien avulla saadaan varmistettua oppaan helppo päivittäminen tarvittaessa.

Kuva 10. Oppaan sisällysluettelo.

Ajankohtainen keskustelun aihe on myös palveluiden perhekeskeisyys. Perhekeskeisyydellä haetaan perheiden tasa-arvoista asiantuntijuutta viranomaistoimijoiden kanssa (Jeglinsky 2012, 2). Uusi ajattelumalli vaatii sekä ammattilaisilta että perheiltä prosessointia.

Perhekeskeisyyden toteuttamiseksi perheiden tulee olla tietoisia saatavista palveluista. Varsinkin maahanmuuttajaperheiden ymmärrys palveluista saattaa olla hyvinkin heikolla pohjalla. Oppaalla saadaan luotua maahanmuuttajaperheille Turun kaupungin vammaispalveluista kokonaiskuva, mutta myös oppaalla saatiin yleiskuvaus vammaisen lapsen mahdollisuuksista ja osallistumisesta yhteiskunnan toimintaan.

Oppaalla saadaan kerrottua perheille, että vammaisella lapsella on Suomessa mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan. Vammaisen lapsi on myös yhtä tärkeä perheen jäsen kuin muutkin. Se, että vammaista lasta tuetaan kouluun ja vapaa-ajan harrastuksiin, antaa lapselle mahdollisuuden osallistua ja lisää tätä kautta lapsen omaa toimijuutta ja hyvinvointia. Oppaan on tätä kautta myös tarkoitus toimia perheen varmuuden tunteen antajana vammaisen lapsen arjessa.

8.3 Oppaan levittäminen

Oppaasta halutaan aidosti maahanmuuttajaperheitä palveleva. Sen vuoksi oppaan levittämiseen pitää kiinnittää jatkossa erityistä huomiota. Jotta opas saadaan perheiden ulottuville, tulee huomioida laajasti maahanmuuttajaperheiden kanssa työskentelevät tahot Turussa.

Ennen oppaan julkaisuja ja levitystä Turun kaupungin vammaispalvelut määrittelevät, että missä laajuudessa opas tullaan kääntämään. Kääntämisessä huomioidaan asiakkaiden eri kielitaustat. Samoin Turun kaupungin vammaispalvelut käyvät keskustelun siitä, onko opas tarkoituksen mukaista julkaista virallisella selkokielellä.

Opasta on tarkoituksena painattaa paperisena muutamia kappaleita. Paperiset versiot ovat maahanmuuttajaperheiden kanssa toimivilla tahoilla hallussaan. Sieltä saadaan esiteltyä tällaisen oppaan olemassaolo perheille ja hakemaan tietoa siitä Turun kaupungin nettisivuilta.

Lopullinen oppaan julkaisu on Turun kaupungin vammaispalveluiden internet-sivuilla. Opas päivitetään tarvittaessa helposti vammaispalvelusuunnittelijan toimesta, kun opas on sähköisessä muodossa. Oppaan oleminen sähköisessä muodossa edistää myös maahanmuuttajaperheiden toiveita siitä, että samasta paikasta löytyisi tietoa. Oppaassa olevat valmiit linkitykset tukevat tätä toivetta.

Kolmannen sektorin mukana oloa hankkeessa hyödynnetään myös oppaan levittämisessä järjestö- ja vapaaehtois kentälle. Kolmannen sektorin toimija Omaishoitokeskus pystyy esittelemään opasta maahanmuuttajille suunnatuissa tapahtumissa. Samoin Omaishoitokeskuksen tekemä tiivis yhteistyö järjestökentän kanssa, levittää tietoisuutta oppaasta edelleen. Tärkeää on, että perheitä saadaan myös oppaan kautta vapaaehtoistyön ja järjestöjen pariin ja tätä kautta muodostettua perheille julkisten palveluiden lisäksi muitakin tukimuotoja.

9 HANKKEEN ARVIOINTI

9.1 Kehittämisprosessin arviointi

Kehittämishankkeen toteutus tapahtui aikataulun mukaisesti vuoden 2016 alusta aina vuoden 2016 loppuun. Prosessin eri vaiheet saatiin toimimaan sujuvasti ja tavoitteellisesti. Ainoastaan prosessissa tuotoksen kirjallinen toteutus venyi suunniteltua ajankohdtaa myöhemmäksi.

Hankkeessa saatiin hyödynnettyä tutkimuksellista otetta haastatteluiden ja kyselyiden muodossa. Asiakkaiden oma ääni saatiin näin kuuluviin työelämän kehittämistyössä. Hankkeessa pystyttiin myös lisäämään hanketyöryhmän jäsenten välistä keskusteluyhteyttä ja mahdollisesti myös jatkossa juurruttamaan toimijoiden tapaamisetkin jatkossakin varsinaisen hankkeen päättymisen jälkeenkin.

Tällä kehittämishankkeella oli kaksi tavoitetta. Tavoitteena hankkeella oli edistää maahanmuuttajaperheiden kotoutumista vammaispalveluissa sekä lisätä samalla maahanmuuttajaperheiden ymmärrystä vammaispalveluista Turussa.

Maahanmuuttajaperheet myös kokivat, että ymmärrys vammaispalveluista ei ole riittävä. Byrokratia ja lomakkeet koettiin myös haastaviksi. Toisena hankkeen tavoitteena olikin lisätä maahanmuuttajaperheiden ymmärrystä vammaispalveluista. Hankkeen kehittämistehtävä, opas selkeytti maahanmuuttajaperheille vammaispalveluita ja vammaiselle lapselle tarkoitettuja etuuksia.

Kehittämistehtävän kautta saatiin myös täytettyä hankkeen toista tavoitetta edistää maahanmuuttajaperheiden kotoutumista vammaispalveluiden kautta. Kehittämistehtävän, eli oppaan kautta saatiin tietoa suomalaisesta kulttuurista ja tavoista, mitkä koskivat marginaalivähemmistöä, vammaisia maahanmuuttajia. Perheet jäivät helposti yhteiskunnan ulkopuolelle oman kulttuuritaustansa vuoksi, mikäli heillä ei ole tietoa ja ajatuksia suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja asenteista vammaisuutta kohtaan. Oppaan avulla saadaan välitettyä asenneilmapiiriä sekä vammaisen lapsen mahdollisuuksista Suomessa.

Alkukartoittavassa tehdyissä haastatteluissa maahanmuuttajaperheet kokivat, että viiranomaisten kanssa yhteistyötä on liian vähän ja maahanmuuttajaperheiden ääntä tulisi saada kuuluviin. Hanke toteutti asiakasäänien tuomisen palvelujen kehittämiseen.

Hanketapaamisilla saatiin myös keskustelua aikaiseksi siitä, miten eri viranomaisten väliset keskusteluyhteydet lisäävät maahanmuuttajaperheiden ja viranomaisten välistä yhteistyötä jatkossa.

Hanke oli kokonaisuudessaan oppimisen ja oman toiminnan reflektointia hanketyöryhmän jäsenille. Hanketyöryhmä koki, että hanketapaamiset olivat erittäin hyödyllisiä keskustelufoorumeita koskien nimenomaan maahanmuuttajaperheitä ja heidän kanssa työskennellessään. Hanketyöryhmän moniammatillisuus ja myös kolmannen sektorin edustajan ollessa, hanketyöryhmä toivoikin palveluiden kehittämisen jatkuvan jatkossakin tällaisilla rakentavan dialogin tapaamisilla. Hanketyöryhmän toimijat pyrkivätkin jatkossa järjestämään säännöllisiä tapaamisia. Koska hanketyöryhmän toimijat kokivat hankkeen erittäin hyödylliseksi ja halusivat jatkossakin tapaamisia järjestää, ei toimijoiden sitouttaminen ollut vaikeaa hankkeen aikana.

9.2 Kehittämishankkeessa syntyneen tuotoksen arviointi

Hankkeen kehittämistehtävä eli opas saatiin luotua yhteistoiminnallisesti siten kuten Turun kaupungin kotouttamisohjelman 2016-2019 kehittämislinjauksissakin on kirjattu. Maahanmuuttajaperheiden omaa ääntä saatiin kuuluviin palveluita kehitettäessä.

Opas saatiin luotua rakenteellisesti suurista teemoista aina pienempiin tärkeimpiin osiin. Oppaan rakentuminen tapahtui tavoitteellisesti ja pelkästään hankevetäjän vastuulle ei jäänyt oppaan visiointi. Hanketyöryhmä sai moniammatillisesti yhteistyöllä, hyödyntäen asiakkaiden ja työntekijöiden toiveita, kehittää opasta ja tätä kautta palveluita.

Oppaan sisällön tavoitteena oli, että se ei kata kaikkea mahdollista tietoa, vaan yleisen tiedon vammaisen lapsen ja hänen perheensä arkeen Turussa. Oppaassa on käytetty myös linkkejä Turun kaupungin vammaispalveluiden nettisivuille, jotta navigoiminen vammaispalveluiden melko vaikeaselkoisella nettisivustolla helpottuisi.

Hanketyöryhmän toiveet ja suunnitelmat oppaan sisällöstä saatiin oppaaseen. Oppaaseen kuitenkin jäätin hanketyöryhmän osalta kaipaamaan vielä enemmän visualisointia ja videointien sekä kuvien käyttöä. Oppaalle nähtiin paljon vielä kehittämistoimenpiteitä ja palautteessa ymmärrettiin, että opasta ei tämän hankkeen aikana täydellisen valmiiseen muotoon näillä resursseilla voida saada. Ideana opas nähtiin hyvänä ja hyödyllisenä, mitä jatkossa on mahdollista kehittää monen eri osajan kanssa eteenpäin.

Kokonaisuudessaan hankkeen tuotos oli tulevaisuutta visioiva. Opas avasi keskustelun asiakasperheiden ja viranomaisten välille. Viranomaistahojen keskinäisten keskustelujen ja tapaamisten jatkuminen oppaan kehittämisen osalta tuottaa myös uudenlaista arvoa osaamisen kehittämisen näkökulmasta.

LÄHTEET

- Alanen, L. & Karila, K. (toim.) 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.
- Alasoini, T. 2009. Osallistava ohjelmallinen kehittäminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Sepänen-Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) 2009. Kehittämistyön risteyskiä. Helsinki: Stakes.
- Alasutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.
- Alitolppa-Niitamo, A., Moallin, M. & Novitsky, A. 2005. Välittävä perhetyö - kokemuksia ja ajatuksia Väestöliiton Kotipuu- projektista. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.
- Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.
- Bronfenbrenner, U. 1979. The ecology of human development. Experiments by nature and design. Cambridge: Harvard University Press.
- Castaneda, A., Larja, L., Nieminen, T., Jokela, S., Suvisaari, J., Rask, S., Koponen, P. & Koskinen, S. 2015. Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014. Työpöytä 18/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Clyne, M. & Jupp, J. (ed.) 2011. Multiculturalism and integration. A Harmonious relationship. Canberra: Anu E Press.
- Consedine, N., Chentsova-Dutton, Y. & Krivoshekova, Y. 2014. Emotional acculturation predicts better somatic health: Experiential and expressive acculturation among immigrant women from four ethnic groups. *Journal of Social and Clinical Psychology*, Vol. 33, No. 10, 867-889.
- Crosnoe, R. & Fuligni, A. 2012. Children from immigrants family. Introduction to the special section. *Child development*, vol 83, No. 5, 1471-1476.
- Donghui, Z. 2008. Between two generations. Language maintenance and acculturation among Chinese immigrant families. El Paso: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Erholzt, E. & Hauhtonen, K. 2015. Uudistuneet palvelukuvaukset Turun kaupungin päihdepalveluista. Opinnäytetyö. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Eriksson, S. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot. Vammaisen arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3/2008. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Eule, T. 2014. Inside immigration law. Migration management and policy application in Germany. Surrey: Ashgate Publishing Limited.
- Euroopan muuttoliikeverkosto 2017. Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkraportti. Suomi 2016. Viitattu 21.5.2017 http://www.emn.fi/files/1522/Politiikkraportti_FI_EN_final.pdf.

Euroopan muuttoliikeverkosto 2016. Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa koskeva raportti- Suomi 2015. Viitattu 27.2.2017 http://www.emn.fi/files/1378/APR_2015_FI_EN_PAINO.pdf.

Fasilitointi Areena 2017. The World Café. Viitattu 27.3.2017 <https://fasilitointiareena.com/fasilitointipankki/tyokaluja/kahvilatyoskentely-tiedon-kierrattaminen/>.

Filies, G.C, Yassin, Z. & Frantz J.M. 2016. Students' views of learning about an interprofessional world café method. *African Journal of Health Professions Education*. Vol.8, no. 2, 229-233.

From, K. 2010. Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa. Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissään. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Haapasaari, O. & Korhonen, E. 2013. Mikä perhe?. Perhe eri kulttuureissa. Väestötietosarjan osa 26. Helsinki: Väestöliitto.

Halla, T. 2012. Pakolaisena Suomessa – traumat kotoutumisen esteenä?. Teoksessa Oikarinen, T. & Pölkki, H. (toim.) 2012. Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Vammaisfoorumi ry.

Helminen, J. (toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hernandez, D. & Charney, E. 1998. From generation to generation. The health and well-being of childrens in immigrant families. Washington D.C: The National Academy of Sciences.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyytiäinen, M., Kokko, L., Mäki, M., Pietiläinen, E. & Virtanen, P. 2009. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus. Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Informing Families of their child's disability 2017. Learning your child has a disability. Viitattu 29.3.2017 <http://www.informingfamilies.ie/>.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Yliopistokustannus.

Jeglinsky, I. 2012. Family-centredness in services and rehabilitation planning for children and youth with cerebral palsy in Finland. Stockholm: Karolinska Institutet.

Jupp, J. 2011. Politics, public policy and multiculturalism. Teoksessa Clyne, M. & Jupp, J. (ed.) 2011. Multiculturalism and integration. A Harmonious relationship. Canberra: Anu E Press.

Järvinen, R. 2004. Ammatillisen maahanmuuttotyön kulttuuri. Erilaisuus sosiaali- ja terveydenhuollon jäsenyksissä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Karila, K. 2009. Lapsuuden tutkimus ja päiväkotien toiminta. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.

Karlsson, O. 2016. Learning Café. Oppimismenetelmään tutustuminen. Viitattu 27.3.2017 <http://esseepankki.proakatemia.fi/learning-cafe-oppimismenetelmaan-tutustuminen/>.

Kehitysvamma-alan tuki- ja osaamiskeskus 2016. Viitattu 31.1.2016. <http://www.kto-vs.fi/palvelut/erityishoitopalvelut/Sivut/default.aspx>.

- Kehitysvammaisten tukiliitto ry. 2017. Perhesivut. Viitattu 28.5.2017 <http://www.kvtl.fi/fi/perhesivut/vanhemmuus/>.
- Kokkonen, M. & Oikarinen, T. 2012. Kotoutumista kaikille!. Vammaiset maahanmuuttajat ja kotoutumiskoulutus. Helsinki: Vammaisfoorumi ry.
- Korhonen, S. & Soininen, M. (toim.) 2013. Yksilöllisesti vaan ei yksin. Kohtaamisia ja keskustelua vammaisuudesta. Katsauksia ja aineistoja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Koski, R. 2010. Learning Café. Rastorin asiantuntijailta 14.10.2010. Power Point. Viitattu 27.3.2017 <https://www.slideshare.net/Ideapakka/rastor-learning-cafe>.
- Koskimies, M., Pyhäjoki, J. & Arnkil, T-E. 2012. Hyvien käytäntöjen dialogit. Opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kotouttaminen.fi 2016. Kotoutumista edistävät toimenpiteet. Viitattu 14.11.2016 <http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen>.
- Kouros, K. & Villa, S. (toim.) 2004. Ihmisoikeudet ja islam. Helsinki: Like.
- Kurtti, A. 2010. Erilaiset politiikat ja toimintaperiaatteet maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa. Sosiaalityön lisensiaatin tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin Yliopisto.
- Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386).
- Leimio, M. 2012. Maailma on kaikkien. Antropologisia näkökulmia vammaisuuteen. Teoksessa Oikarinen, T. & Pölkki, H. (toim.) 2012. Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Vammaisfoorumi ry.
- Liebkind, K. 2000. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki. Gaudeamus Oy.
- Liebkind, K. 2000. (toim.). Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Luukkaa, M. (koonnut) 2013. Turun kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2014–2017. Viitattu 30.1.2016 http://www.kotouttaminen.fi/files/41558/Turun_kaupungin_kotouttamisohjelma_2014-2017.pdf.
- Löow, M. 2002. Onnistunut projekti. Projektijohtamisen ja -suunnittelun käsikirja. Helsinki: WS Bookwell Oy.
- Manninen, A. 2013. Kehitysvammaisen asiakas. Hoidokki, kohde vai kumppani?. Teoksessa Korhonen, S. & Soininen, M. (toim.) 2013. Yksilöllisesti vaan ei yksin. Kohtaamisia ja keskustelua vammaisuudesta. Katsauksia ja aineistoja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto.
- Miettinen, A., Paavola, J-M., Rotkirch, A., Säävälä, M. & Vainio, A. 2016. Perheen yhdistämisen edellytysten tiukentaminen ja sen vaikutukset Suomessa sekä kokemuksia viidestä Euroopan maasta. Valtionneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2016. Helsinki: Valtionneuvoston kanslia.
- Mähönen, T-A. & Yijälä, A. 2016. Inkerinsuomalaisen paluumuuttajien kotoutuminen Suomeen. Tutkimuskatsauksia 2016:7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Atena.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus – Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Novitsky, A. 2005. Maa vaihtuu. Roolit muuttuvat. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.

Oikarinen, T. & Pölkki, H. (toim.) 2012. Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Vammaisfoorumi ry.

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pakolaisneuvonta ry. 2009. Käsitteitä. Viitattu 21.5.2017 http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=106&lang=suo.

Pennanen, S. 2009. Lasten medialeikit päiväkodissa. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.

Pinomaa, J. 2013. Erityinen ja tavallinen arki perheessä. Teoksessa Korhonen, S. & Soininen, M. (toim.) 2013. Yksilöllisesti vaan ei yksin. Kohtaamisia ja keskusteluja vammaisuudesta. Kat-sauksia ja aineistoja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Pirjola, J. 2004. Ihmisoikeuksien universaalisuus. Yhteisten sääntöjen mahdollisuus monen kulttuurin maailmassa. Teoksessa Kouros, K. & Villa, S. (toim.) 2004. Ihmisoikeudet ja islam. Helsinki: Like.

Raittila, R. 2009. Ympäristön lapset. Lasten ympäristö. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.

Ramelli, M., Florack, A., Kopic, A. & Rohmann, A. 2013. Being prepared for acculturation. On the importance of the first months after immigrants enter a new culture. *International Journal of Psychology*. Vol. 48, 363–373.

Ramstad, E. & Alasoini, T. (toim.) 2007. Työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen Suomessa. Lähestymistapoja, menetelmiä, kokemuksia, tulevaisuuden, haasteita. Raportteja 53. Helsinki: Tykes & Työministeriö.

Ruusuvuori, J, Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. Perhe ja vanhemmuus. Suomalaisen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sainio, A. (toim.) 2013. Viesti perille- selko-opas kunnille. Viitattu 14.11.2016 www.kaks.fi.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Saukkonen, P. 2016. From fragmentation to integration. Dealing with migration flows in Finland. Helsinki: Sitra.

Seppänen-Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) 2009. Kehittämistyön risteyskiä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Sisäministeriö 2017. Maahanmuuttopolitiikka perustuu yhteisiin linjauksiin ja sopimukseen. Viitattu 27.2.2017 <http://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>.

Sote- ja maakuntauudistus 2017. Sote-uudistuksen tavoitteet. Viitattu 29.5.2017 <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/tavoitteet>.

Sotkanet 2016. Viitattu 30.1.2016 <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=szaKAAA=®ion=szYzBQA=&year=sy4rtTbS0zUEAA==&gender=t>.

Suurpää, L. 2002. Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevudesta ja rasismista. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 28. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Taarna, V. 2016. Kotouttamisen kumppanuusohjelma. Kotouttaminen on kumppanuutta – tule mukaan. TEM oppaat ja muut julkaisut 4/2016. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2017. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 22.5.2017 https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2015. Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

Tilastokeskus 2010. Vuosikatsaus 2009. Ulkomaalaisten perheiden määrä kasvaa. Osuus yhä pieni. Viitattu 8.4.2017 http://tilastokeskus.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tie_001_fi.html.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Turku 2017. Hyvinvointitoimiala. Viitattu 6.5.2017 <http://www.turku.fi/organisaatio/toimialat/hyvinvointitoimiala>.

Turku 2017. Päivä- ja työtoiminta kehitysvammaisille. Viitattu 6.5.2017 <http://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/erityiset-palvelut-vammaisille/paiva-ja-tyotoiminta-kehitysvammaisille>.

Turku 2016. Turun kaupungin hyvinvointitoimialan organisaatio. Viitattu 31.1.2016 <http://www.turku.fi/organisaatio/toimialat/hyvinvointitoimiala>.

Turku 2016. Turun kaupungin sivistystoimialan organisaatio. Viitattu 31.1.2016 <http://www.turku.fi/organisaatiot/sivistystoimiala>.

Turku 2016. Turun kaupungin strategia. Viitattu 30.1.2016 <https://www.turku.fi/2029>.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Kunnille suunnattu palvelukysely. TEM Raportteja 23/2016. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019 ja valtioneuvoston periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta. Julkaisuja 45/2016. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Törrönen, J. 2010. Identiteettien ja subjektiasemien analyysi haastatteluaineistossa. Teoksessa Ruusuvoori, J, Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Urhonen, A. 2012. Keskiaasialaisesta vammaiskäsityksestä. Teoksessa Oikarinen, T. & Pölkki, H. (toim.) 2012. Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Vammaisfoorumi ry.

Valero-Garcés, C. 2014. Health, communication and multicultural communities. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

Valtionneuvosto 2017. Valtionneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta. Kestävän kehityksen Suomi-pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti. Valtionneuvoston kanslian julkaisusarja 3/2017. Helsinki: Valtionneuvoston kanslia.

Valtionneuvosto 2016. Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019. Viitattu 25.5.2017 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79075>.

Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma 2017. Sosiaalialan selkokielinen sanasto. Helsinki: Vammaisfoorumi ry.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Vilén, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väestöliitto 2016. Kohtaamistarinoita. Maahanmuuttaja asiakkaana julkisissa palveluissa. Helsinki: Väestöliitto.

Vähämäki, M. 2008. Dialogi organisaation oppimisessa. Itseohjautuvan muutoksen mahdollisuus tuotantotyössä. Väitöskirja. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Väänänen, R. 2013. Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen Yliopisto.

Wallin, A. 2013. Monikulttuuriosaaminen. Uudistuvan työyhteisön valttikortti. Klaava Media.

Wing, S., Rasheed, M. & Rasheed, J. 2016. Multicultural social work practice. New Jersey: John Wiley & Sons.

Kehittämishankepajojen muistiot

Muistio

Vammainen lapsi-opas maahanmuuttajaperheille

I Hanketapaaminen 6.9.2016 klo 14-16

Aninkaistenkatu 1D, piharakennus, 3.krs

Läsnäolijat:

Margit Mäkitalo, hankevetäjä, Turun ammattikorkeakoulu

Anita Lehtonen, vt. johtava sosiaalityöntekijä, vammaispalvelut

Katja Havula, toiminnanjohtaja, Omaishoitokeskus

Paula Peltola, sosiaalityöntekijä, Lasten neurologinen yksikkö

Aija Taskinen, ohjaaja, Luolavuoren koulu

Heidi Alonen, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, Lasten neurologinen yksikkö

Merja Lehtinen-Sundberg, palveluohjaaja, vammaispalvelut/Paletti

Sheila Hacklin-Larumo, sosiaalityöntekijä, ulkomaalaistoimisto

Tiina Kauppinen, sosiaalityöntekijä, ulkomaalaistoimisto

1. Hankevetäjä Margit Mäkitalon alustus hankkeelle Power Point-esityksen muodossa. Käytiin läpi hankkeen sisältö sekä tavoitteet sekä hankkeen eteneminen tähän mennessä. Läsnäololistan kirjoittaminen sekä koko hanketyöryhmän esitelyt. Hanketyöryhmän jäseniltä kysytyt lupa tapaamisten valokuvaamiseen.
2. Läsnäolijat jaettiin kolmeen ryhmään. Jokainen ryhmä sai teeman, jonka pohjalta tuli miettiä mieleen tulevia asioita post it-lapuille. Teemoina olivat: maahanmuuttajaperheen tukeminen, suomalainen kulttuuri ja tavat sekä vammainen lapsi. Jokainen ryhmä kiersi kaikkien teemojen äärellä, jotta jokaiseen teemaan saatiin kaikkien ryhmien ajatuksia.

Lopuksi teemojen ympärille saadut ajatukset jäseneltiin aihealueiksi ajatuskehään.

Vammainen lapsi: vanhempien tukeminen, lapsen tukeminen, taloudellinen tuki, lapsen oikeudet

Suomalainen kulttuuri ja tavat: käytösmallit, yhteiskunta ja rakenteet, lapsen oikeudet

Maahanmuuttajaperheen tukeminen: kohtaaminen, osallistaminen ja osallistuminen, sosiaalinen verkosto, arjen apu

3. Keskusteltiin, että oppaan sisältö tulee olla selkeä ja eikä voi olla "kaikki" tieto siinä. Ryhmätyöskentelyn pohjalta nousi oppaan "punaiseksi langaksi" lapsen oikeudet ja arvon korostus.
Oppaan sisällön tulee olla selkokielenä. Katja Havula todennut, että selkokieli-
syys tulee olla ehdottomasti ammattilaisen tekemä ja siihen kannattaa panos-
taa.
4. Sovittu seuraavaksi hanketapaamisen ajaksi keskiviikko 12.10 klo 14-16. Paik-
kana Aninkaistenkatu 1D, piharakennus, 3. krs.
Power Point- esitys lähetetään muistion liitteenä hanketyöryhmälle ennen seu-
raavaa tapaamiskertaa.

Muistio

Vammaisen lapsi-opas maahanmuuttajaperheille

II Hanketapaaminen 12.10.2016 klo 14-16

Aninkaistenkatu 1D, piharakennus, 3.krs

Läsnäolijat:

Margit Mäkitalo, hankevetäjä, Turun ammattikorkeakoulu

Anita Lehtonen, vt. johtava sosiaalityöntekijä, vammaispalvelut

~~Katja Havula, toiminnanjohtaja, Omaishoitokeskus~~

~~Paula Peltola, sosiaalityöntekijä, Lasten neurologinen yksikkö~~

Aija Taskinen, ohjaaja, Luolavuoren koulu

~~Heidi Alonen, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, Lasten neurologinen yksikkö~~

~~Merja Lehtinen-Sundberg, palveluohjaaja, vammaispalvelut/Paletti~~

~~Sheila Hacklin-Larumo, sosiaalityöntekijä, ulkomaalaistoimisto~~

Tiina Kauppinen, sosiaalityöntekijä, ulkomaalaistoimisto

Helinä Hätönen, Omaishoitokeskus

Rayan Salloum, Omaishoitokeskus

5. Käytiin läpi läsnäolijat. Paikalla kaksi uutta jäsentä: Helinä Hätönen sekä Rayan Salloum. Rayanilla maahanmuuttajatyöstä kokemusta erilaisista lähtökohdista ja tilanteista.
6. Hankevetäjä kopioinut Paloa Palveluun, palveluohjaushankkeen (v.2007) tiimoilta tehdyn palveluoppaan sisällysluettelon hanketyöryhmän läsnäolijoille.

Tavoitteena oli saada dialogia hanketyöryhmässä koskien oppaan sisältöä. Saatiin hyvää keskustelua aikaiseksi oppaan mahdollisista teemoista ja mitä oppaan tulisi sisältää.

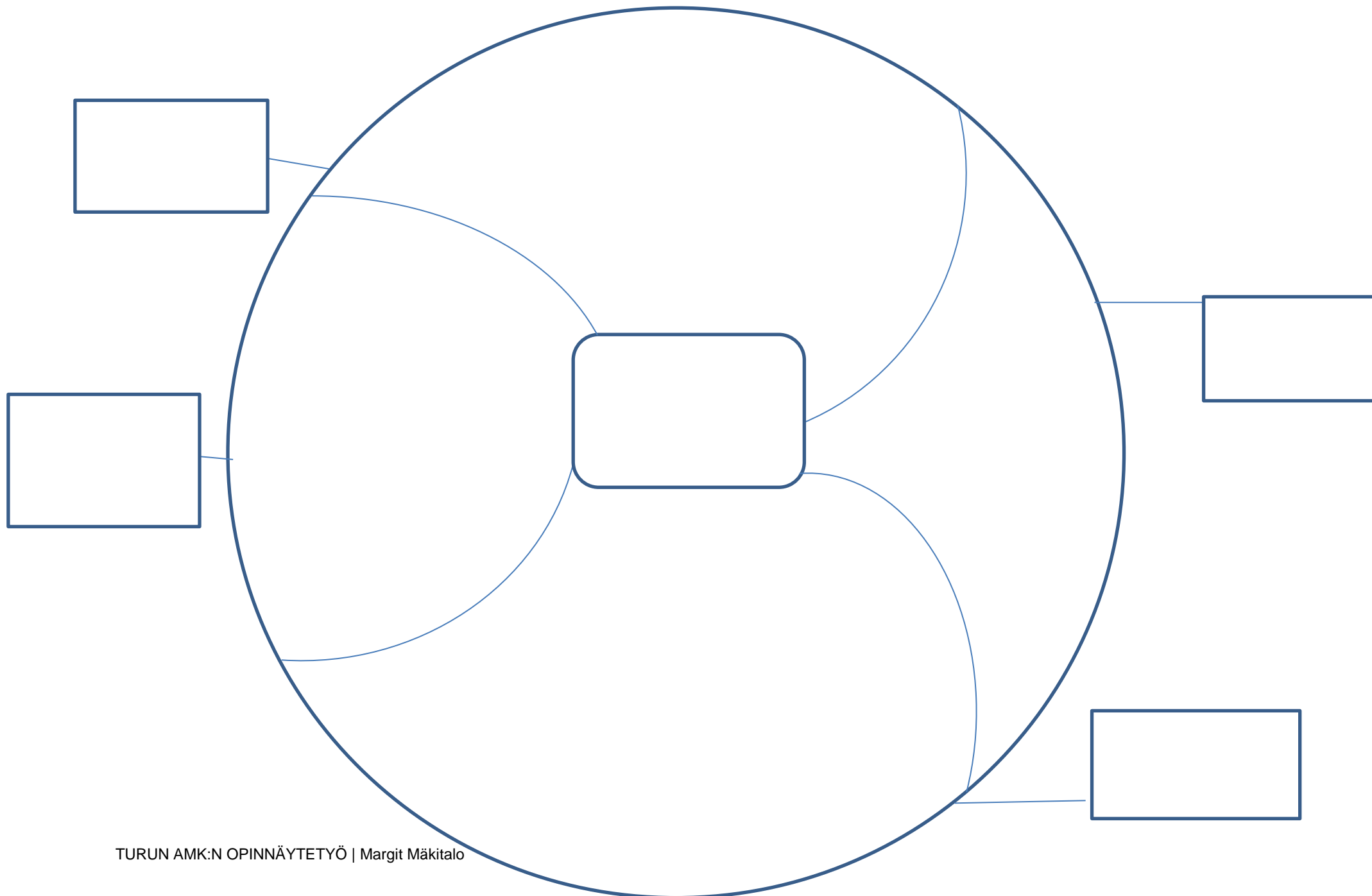
Päädyttiin siihen, että oppaassa neljä osiota, joista kolme varmistui;

- Taloudellinen tuki
- Varhaiskasvatus ja koulu
- Vapaa-aika, vertaistuki/harrastustoiminta

Näistä ideoitiin;

- palveluiden prosessia kuvina oppaaseen
- yleinen alku oppaaseen koskien uskontoa ja lakia
- oppaan sisältöä linkitettyinä videoihin ja kuviin, mikäli on nettiversiona
- painotusta siitä, että vammaisen lapsi on tavallinen lapsi, jolla samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet

- mitä tarkoittaa olla vammaisen lapsen vanhempi Suomessa
- 7. Sovittiin, että seuraavaksi kerraksi Aija Taskinen tuo ideoita kouluosioon sekä Helinä Hätönen ja Rayan Salloum kolmannen sektorin puolelta harrastus- ja vapaa-ajan osioon oppaaseen.
- 8. Sovittu seuraavaksi hanketapaamisen ajaksi maanantai 21.11 klo 14-16. Paikana Aninkaistenkatu 1D, piharakennus, 3. krs.

Kyselyn saatekirje

Hei!

Lähestyin teitä jo aiemmin tämän kevään aikana koskien kehittämishankettani, jossa tavoitteena on kehittää ja pohtia palveluita maahanmuuttajaperheille, joissa on vammaisen tai pitkäaikaisesti sairastunut lapsi.

Olen saanut Turun kaupungilta virallisen tutkimusluvan suorittaa hankkeeseeni kuuluvan tutkimuksellisen osion. Tutkimukselliseen osioon kuuluvat: kysely hankkeessa toimijoille sekä haastattelu maahanmuuttajaperheille.

Tämän sähköpostin liitteenä on kysely, jonka kysymyksiin pyytäisin ystävällisesti Teitä vastaamaan ja lähettämään sen minulle takaisin sähköpostitse **30.5.2016 mennessä**. Kyselyyn ei tarvitse laittaa omia yhteystietojanne. Kyselyt käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti.

Tulen käymään kyselyn ja haastatteluiden tulokset läpi ensimmäisellä yhteisellä tapaamiskerrallamme **tiistaina 6.9.2016** iltopäivällä. Kutsu tapaamiseemme tulee vielä erikseen, mutta pyytäisin teitä jo varaamaan kyseisen päivän kalenteriinne.

Hankkeesta ja siihen liittyvistä asioista saatte lisätietoa tarvittaessa:

Margit Mäkitalo

puh. 050 4911528

margit.makitalo@turku.fi

Kouluni puolesta yhteyshenkilönä toimii

Kari Salonen

yliopettaja

Turun ammattikorkeakoulu

kari.salonen@turkuamk.fi

Mukavaa kesän odotusta toivottaen,

MargitMäkitalo

Kysely- ja haastattelulomakkeet

HANKETYÖRYHMÄN KYSELY

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN ASIAKKAAN KOHTAAMINEN

1. Minkälaisena kuvailisit maahanmuuttajataustaisen asiakkaan kohtaamisen viranomaisen kanssa?
2. Minkälaisia erityispiirteitä koet maahanmuuttajataustaisen asiakkaan kanssa työskentelyssä?

PALVELUT JA HAASTEET

3. Minkälaiset asiat näet haasteina palveluiden järjestämisessä ja toteuttamisessa maahanmuuttajataustaisille asiakkaille?
4. Kohtaavatko palveluiden tarpeet ja tarjonta tällä hetkellä maahanmuuttajatyössä?
5. Toteutuvatko palveluille asetetut tavoitteet ja asiakkaan sitoutuminen palveluihin? Jos vastasit ei, miksi?

TULEVAISUUS JA OSAAMINEN

6. Minkälaista erityistä osaamista mielestäsi tarvitaan maahanmuuttajatyössä?
7. Miten mielestäsi maahanmuuttajien palveluita voitaisiin tulevaisuudessa parantaa?

OPAS

8. Hankkeen aikana on tarkoituksena luoda opas maahanmuuttajaperheille. Minkälaisena näet oppaan ja mitä asioita sen tulisi ehdottomasti sisältää?

MAAHANMUUTTAJAPERHEIDEN HAASTATTELU

KOHTAAMINEN

1. Minkälaisena koette yhteistyön viranomaisten kanssa?

PALVELUT JA HAASTEET

2. Koetteko, että olette saaneet lapsellenne tarvittavaa ja toivomaanne palvelua?
3. Minkälaisista palveluista koette lapsenne ja perheenne hyötynne eniten?
4. Onko teillä ollut tilanteita, jolloin ette ole kokeneet saaneenne tarvittavia palveluita perheellenne?
5. Minkälaisia vaikeuksia koette palveluiden hakemisessa ja saamisessa?
6. Koetteko, että pystytte vaikuttamaan lapsenne ja perheenne saamiin palveluihin? Miten haluaisitte vaikuttaa enemmän?

TULEVAISUUS JA OPAS

7. Mitä asioita toivoisitte tulevaisuudessa parantuvan maahanmuuttajille kohdistuvissa palveluissa?
8. Kehittämishankkeessa on tarkoituksena luoda opas maahanmuuttajaperheille liittyen vammaispalveluihin Turussa. Minkälaisia asioita haluaisit oppaan sisältävän?

Oppaan kansilehti ja sisällön teemat

VAMMAISENA LAPSENA TURUSSA -OPAS MAAHANMUUTTAJAPERHEILLE

Vammaisena lapsena Suomessa

2

Taloudellinen tuki ja palvelut

Varhaiskasvatus ja koulu

Vapaa-aika ja harrastus